

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra muzikologie

FRANTIŠEK BROŽ

Bakalářská práce

Simona Dudková

Studijní obor: Aplikovaná ekonomická studia – Muzikologie

Vedoucí práce: doc. PhDr. Lenka Křupková, Ph.D.

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne 5. prosince 2019

Simona Dudková

Ráda bych poděkovala *doc. PhDr. Lence Křupkové, Ph.D.* za její cenné rady a odborné vedení mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat *Dagmar Podubecké* za její drahocenný čas a poskytnutí potřebných informací a materiálů. V neposlední řadě chci poděkovat rodině a svému partnerovi za podporu a pochopení.

OBSAH

ÚVOD.....	5
STAV BĀDÁNÍ	7
1 FRANTIŠEK BROŽ – BIOGRAFIE	12
1.1 Studium a život do roku 1924	12
1.2 Život po roce 1940	14
1.2.1 Působení ve spolcích.....	14
1.2.2 Pražská konzervatoř	17
2 PŮSOBNÍ FRANTIŠKA BROŽE V HRANICÍCH NA MORAVĚ.....	20
2.1 Hudební kultura v Hranicích	20
2.1.1 Občanská beseda Jurik	22
2.1.1.1 První období 1861-1918.....	22
2.1.1.2 Druhé období 1918-1940	24
2.1.1.3 Třetí období od roku 1940 do 70. let 20. století.....	27
2.2 Hudební škola v Hranicích	28
2.2.1 Hudební škola za vedení Františka Brože	28
2.2.1.1 Významní žáci Františka Brože a Marty Brožové z hudební školy v Hranicích	32
3 FRANTIŠEK BROŽ JAKO SKLADATEL.....	34
3.1 Brožův kompoziční styl.....	36
3.2 Analýza Brožovy <i>Symfonie (Sinfonie)</i>	39
ZÁVĚR.....	54
RESUMÉ.....	56
SUMMARY.....	57
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	58
POUŽITÉ ZKRATKY.....	65
ANOTACE	66
PŘÍLOHY	67

ÚVOD

Vzhledem k blížícímu se stému výročí založení Základní umělecké školy v Hranicích, již jsem absolventkou, se má pozornost upírá na jejího zakladatele – skladatele a pedagoga Františka Brože. Protože o této významné kulturní osobnosti města Hranice na Moravě nevzniklo žádné ucelené dílo, je mým cílem ono „bílé“ místo zaplnit, a tím zvýšit povědomí nejen o Brožovi, ale i o jeho činnosti ve městě, díky které započala v Hranicích výchova kvalitních a úspěšných hudebníků.

První část práce se snaží podat souhrnné informace o Brožově biografii, tedy jeho dětství, studiu na Pražské konzervatoři, a poté o jeho kariéře po návratu do hlavního města v roce 1940. Druhá kapitola se podrobně zabývá Brožovým působením v Hranicích na Moravě od roku 1924. Zde jsou představeny okolnosti, za kterých byla založena hudební škola, a poté i problémy, se kterými se Brož musel potýkat v začátcích jejího fungování. Aby byl dobře pochopen kontext hudební kultury v Hranicích v době Brožova působení v tomto městě, i před jeho příchodem, je poměrně rozsáhlá část kapitoly věnována historii občanského sdružení Jurik, které už koncem 19. století zajišťovalo kulturní vyžití místních obyvatel. Své nejúspěšnější období zažívalo právě za vedení Františka Brože. V neposlední řadě je zde nastíněn také jeho vliv na hudební život v Hranicích. Ve třetí kapitole je na základě posudků některých členů Svazu československých skladatelů na jeho skladby konstruován Brožův skladatelský profil, jenž je doplněn vlastní analýzou Brožova nejrozsáhlejšího opusu *Symfonie*, která také jako jedna z mála skladatelových děl vyšla tiskem.¹

Záměrem je sestavit, pokud možno, ucelený profil této dnes již málo známé osobnosti. Metodou k jeho dosažení byl důkladný a náročný pramenný výzkum, jelikož literatura se zabývá osobností Františka Brože velmi okrajově. Neexistuje ani jeho pozůstalost ve formě úplného fondu, a tak byly informace čerpány převážně z materiálů uložených ve třech archivech (Archiv hlavního města Prahy, archiv Českého muzea hudby, Státní okresní archiv v Přerově). Shromážděné prameny bylo nutno kriticky posoudit a vyhodnotit jejich závažnost. Byly také komparovány s již známými skutečnostmi ze sekundární literatury a jiných publikovaných zdrojů informací. Součástí provedené heuristiky bylo také osobní setkání a rozhovor s Brožovou starší dcerou Dagmar

¹ Tiskem Brožovi vyšla přibližně 1/3 jeho děl.

Podubeckou, která ze svého osobního archivu poskytla mj. i fotografie nacházející se v přílohách této práce.

STAV BĚDÁNÍ

František Brož byl v první polovině 20. století významnou kulturní osobností města Hranice na Moravě. V dnešní době je ale jeho jméno téměř zapomenuto a dosud o něm nevznikla žádná ucelená publikace ani studie navzdory tomu, že by si to jistě zasloužil. Z tohoto důvodu je nutné pracovat se sekundární literaturou, s prameny různého typu a na jejich základě sestavit, pokud možno, ucelený obraz osobnosti a její činnosti.

Důležitými základními zdroji jsou slovníky a encyklopedie, ve kterých můžeme jméno Františka Brože najít. Nejrozsáhleji o této osobnosti pojednává *Československý hudební slovník osob a institucí* (1963).² Zde se dozvídáme základní životopisné údaje včetně podrobnějších informací o jeho vzdělání a hudební a pedagogické kariéře. Dále zde nalezneme soupis veškerých Brožových děl, včetně dvou jeho učebnic *Generálbas a continuo*,³ která mu vyšla tiskem, a rukopisné *Nauky o hudebních formách*. Na konci hesla se také nachází odkazy na další literaturu. Méně rozsáhlé informace o Františku Brožovi nalezneme i v *Malé encyklopedii hudby* (1983),⁴ ve *Slovníku české hudební kultury* (1997),⁵ ve *Slovníku českých sbormistrů* (1982),⁶ který čerpá z časopisu *Hudební rozhledy*, konkrétně z článku *Jubileum Františka Brože*, jehož autorkou je Milada Landmanová,⁷ v *Biografickém slovníku českých zemí*,⁸ nebo v knize Čenka Gardavského a Jana Seidla *Skladatelé dneška*.⁹ Jedinou zahraniční encyklopedií, kde můžeme Brože najít, je *Riemann Musik Lexikon* (1975).¹⁰

Jelikož byl František Brož žákem Vítězslava Nováka, objevuje se o něm zmínka i ve skladatelových pamětech *Vítězslav Novák o sobě a o jiných*, ve kterých Novák

² ŠTĚDRŮ, Bohumír. František Brož. In. *Československý hudební slovník osob a institucí*, ed. Gracian Černušák, Bohumír Štědrň, Zdenko Nováček. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1963, s. 139.

³ BROŽ, František. *Generalbas a Continuo*. Praha: Hudební Matice Umělecké Besedy, 1948.

⁴ SMOLKA, Jaroslav a kol. František Brož. *Malá encyklopedie hudby*. Praha: Editio Supraphon, 1983, s. 92.

⁵ SETTARI, Olga. Hranice. In. *Slovník české hudební kultury*, ed. Jiří Fukač, Jiří Vysloužil. Praha: Supraphon, 1997, s. 277.

⁶ STÁREK, Zdeněk. František Brož. In. *Slovník českých sbormistrů A-L*. Praha: Divadelní ústav Praha – Hudební oddělení, 1982, s. 56.

⁷ LANDMANOVÁ, Milada. Jubileum Františka Brože. *Hudební rozhledy*. 1956, 9(7), s. 299.

⁸ LUDVOVÁ, Jitka. František Brož. In. *Biografický slovník českých zemí Bra-Brum*, ed. Pavla Vošahlíková. Praha: Libri, 2007, s. 205.

⁹ GARDAVSKÝ, Čeněk a Jan SEIDEL. František Brož. In. *Skladatelé dneška*, ed. Jan Seidel. Praha: Panton, 1961, s. 45.

¹⁰ Anonym. František Brož. In. *Riemann Musik-Lexikon: Personenteil A-K*, ed. Horst Adams, Kurt Oehl. Mainz: B. Schott's Söhne, 1972, s. 160.

vzpomíná na svou léčbu srdeční choroby v lázních v Teplicích nad Bečvou,¹¹ kde se s Brožem setkal.¹² Dále se s Brožem setkáváme ve sborníku *Národní umělec Vítězslav Novák: studie a vzpomínky k 100. výročí narození*, ve kterém se nachází výstupní posudek související s absolvováním mistrovské školy. Novák zde hodnotí Brožovy skladby *Sonátu pro housle a klavír* a orchestrální *Faëthon*, o kterých píše, že v nich dobře pracuje s tématy a projevil zde své nadání pro stavbu díla a instrumentaci.¹³ V knize Vladimíra Gregora *Hudební místopis severomoravského kraje* je zmiňován Brož v souvislosti s dirigentem opery Národního divadla moravskoslezského Jaroslavem Vogelem, který se zasloužil o propagaci děl skladatelů žijících v Ostravě.¹⁴ Ačkoliv Brož v tomto městě nežil, byla zde díky Vogelovi provedena i některá jeho díla. V publikaci *Osudové osmičky 20. století v Hranicích* se o Brožovi mluví v souvislosti se vzpomínkovou slavnostní akademií na počest Tomáše Garrigua Masaryka. Hlavním číslem programu bylo Mozartovo Requiem, jehož provedení sborem a orchestrem Občanské besedy Jurik vedl František Brož s velkým úspěchem.¹⁵ Jeho jméno figuruje také v *Almanachu a katalogu krajinské výstavy Pobečví v Hranicích* z roku 1927. Tato výstava se zabývala kromě zemědělství, průmyslu a obchodu také kulturou a Brož se na ní podílel v zájmu odborů kulturního a uměleckého, a zábavního.¹⁶ Sborník *Z hudební historie Hranicka a Lipenska*,¹⁷ který vznikl v roce 2015 na Katedře muzikologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, obsahuje podnětné studie o hudebních osobnostech tohoto regionu, ale samostatný příspěvek o Františku Brožovi v něm nenajdeme. Přesto je ale sborník pro bádání přínosem, protože se v něm nachází studie o jiných významných hudebních osobnostech, a to o žácích Brože i jeho manželky, jež učili v hudební škole v Hranicích.

¹¹ Obec Teplice nad Bečvou leží v těsné blízkosti města Hranice na Moravě.

¹² NOVÁK, Vítězslav. *O sobě a o jiných*. Praha: Supraphon, 1970, s. 323, 332.

¹³ KUBÁŇ, Josef. Vítězslav Novák a pražská konzervatoř. In. *Národní umělec Vítězslav Novák: studie a vzpomínky k 100. výročí narození*, ed. Bohumír Štědroň, Karel Padrta. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 1972, s. 195.

¹⁴ GREGOR, Vladimír. *Hudební místopis severomoravského kraje*. Ostrava: Profil, 1987, s. 88, 150.

¹⁵ BEDNÁŘ, Václav a kol. *Osudové osmičky 20. století v Hranicích*. Hranice: Město Hranice, 2008, s. 65.

¹⁶ KRAMOLIŠ, Čeněk. *Almanach a katalog krajinské výstavy Pobečví v Hranicích*. Hranice: Snaha, 1927, s. 11, 13.

¹⁷ KOPECKÝ, František. *Z hudební historie Hranicka a Lipenska: almanach odborných studií a článků vytvořených pro Hudební a filmové muzeum regionu Hranicko a Muzeum Bedřicha Smetany v Týně nad Bečvou*. Lipník nad Bečvou: MAS Moravská brána, 2015.

Jméno Františka Brože se objevuje i v několika bakalářských, diplomových i disertačních pracích. Většinou se o něm autoři zmiňují v souvislosti se Základní uměleckou školou v Hranicích, kterou založil. Další zmínky souvisí s jeho skladbami, např. s *Chromatickými variacemi pro akordeon a orchestr op. 24* (1956). Tuto skladbu Dita Havlová ve své bakalářské práci *Vznik a vývoj akordeonového oddělení na kroměřížské konzervatoři* považuje za velmi vydařenou a míní, že je jednou z kompozic, díky kterým se lidé přestávají dívat na akordeon opovržlivým pohledem.¹⁸ *Chromatické variace* se objevují kromě bakalářské práce *Akordeonové orchestry a ansámby v českém prostředí od 2. poloviny XX. století*¹⁹ Evy Rathouské také v diplomové práci *Akordeon a jeho hudební uplatnění* Jana Vičara, která byla o několik let později publikována vydavatelstvím Panton. V této práci byly použity části skladby jako demonstrující příklady různých hudebních jevů. Jan Vičar zde o *Chromatických variacích* také píše, že po určitou dobu představovaly vrchol akordeonové virtuosity.²⁰ Další skladbou, o které se pojednává v akademické práci, jsou *Capriccia pro klavír op. 12* (1936). Věra Chmelová ve své disertaci *Česká a slovenská klavírní literatura 2. poloviny 20. století* používá části Capriccií jako příklady rytmicky uvolněných ploch, demonstruje na nich složitější sledy akordů, lomené akordy nebo skoky levou rukou přes pravou a jejich křížení.²¹

Velkou část pramenů, ze kterých lze čerpat, tvoří příspěvky v periodikách. Zmínky o Františku Brožovi můžeme najít v kulturních časopisech *Umělec*, *Hudební rozhledy* a *Rytmus*. Dále lze čerpat z místního tisku, a to např. ze *Zpravodaje města Hranic* a *lázní*

¹⁸ HAVLOVÁ, Dita. *Vznik a vývoj akordeonového oddělení na kroměřížské konzervatoři*. Olomouc, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, s. 19.

¹⁹ RATHOUSKÁ, Eva. *Akordeonové orchestry a ansámby v českém prostředí od 2. poloviny XX. století*. Brno, 2008. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, s. 14.

²⁰ VIČAR, Jan. *Akordeon a jeho hudební uplatnění*. Praha: Panton, 1981, s. 91.

²¹ CHMELOVÁ, Věra. *Česká a slovenská klavírní literatura 2. poloviny 20. století*. Brno, 2009. Disertační práce. Masarykova univerzita, s. 38, 119, 120, 133.

Teplice nad Bečvou,²² Hlasů z Pobečví,²³ Našeho Valašska,²⁴ z novin Nové Přerovsko²⁵ nebo z hranického týdeníku Přehled.²⁶

V případě časopisů Umělec a Hudební rozhledy se jedná o příspěvky věnující se životu a přínosu Františka Brože. Tyto články byly napsány při příležitosti jeho padesátých a poté šedesátých narozenin. V časopise Rytmus je Brož a jeho stručný životopis zmíněn v rámci programu koncertů „Přítomnosti,“ kde se na jednom z nich, konkrétně na členském večeru novinek 30. ledna 1935 v Umělecké Besedě, prováděl jeho cyklus písní *Boží zahrada*.

Ve Zpravodajích města Hranic a lázní Teplice nad Bečvou najdeme kromě drobných zmínek souvisejících s životními jubilei i delší příspěvek o Brožovi a o vzniku a prvních letech existence hranické hudební školy. Rozsahem je tento příspěvek nejdelším pojednáním o Františku Brožovi. Autorem článku je Ludvík Novotný a je součástí zpravodaje z července roku 1972, vydaného tedy deset let po Brožově smrti.²⁷

Poslední částí pramenů, ve kterých lze najít informace o předmětu zkoumání jsou archivní materiály – kroniky, korespondence Františka Brože, dokumenty související s jeho působením např. na Pražské konzervatoři, ve Svazu československých skladatelů; nebo příspěvky různých autorů týkající se hudební školy v Hranicích a občanské besedy Jurik.

V kronice města Hranice existuje záznam z 1. září roku 1924 o ustanovení Františka Brože ředitelem Městské hudební školy Bedřicha Smetany. Menší množství jeho korespondence je dostupné v Institutu Bohuslava Martinů²⁸ a v

²² Jedná se o kulturní měsíčník, který vycházel od roku 1958 do roku 1990. Za celou dobu existence vystřídal několik názvů. Poprvé se objevil jako Kulturní kalendář města Hranic, v roce 1969 se přejmenoval na Kulturní zpravodaj města Hranic a lázní Teplic nad Bečvou a v roce 1970 na Zpravodaj města Hranic a lázní Teplic nad Bečvou.

KRÁLOVÁ, Aneta. *Proměny měsíčníku Zpravodaj Města Hranic a lázní Teplic n. B. od jeho založení až po zánik*. Olomouc, 2018. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

²³ Tento týdeník vycházel od května roku 1898 do dubna roku 1928. Do roku 1922 vycházel s podnázvem List ku hájení českého lidu v Pobečví.

²⁴ Periodikum Naše Valašsko vycházelo čtyřikrát ročně v letech 1929-1951. Od roku 1937 s podnázvem Sborník prací o jeho životě a potřebách.

²⁵ Nové Přerovsko vycházelo týdně v letech 1957-1991. Poté periodikum existovalo do roku 1993 pod názvem Přerovsko.

²⁶ Nezávislý týdeník Hranic Přehled vychází od roku 1990 dodnes.

²⁷ NOVOTNÝ, Ludvík. Vzpomínáme hudebního skladatele Františka Brože. *Zpravodaj města Hranic a lázní Teplice nad Bečvou*. 1972, 14(7), 4-7.

²⁸ Ve 20. letech oba působili v České filharmonii. Martinů jako houslista, Brož jako violista.

archivu hudebněhistorického oddělení Českého muzea hudby.²⁹ Čerpat je možné také z materiálů Ingrid Silné, která se tímto okruhem témat rovněž zabývá. Co se týče archivů, ve fondu Pražská konzervatoř Archivu města Prahy jsou k dispozici dokumenty týkající se jak studia, tak učitelské kariéry Brože, ve specializované knihovně Knihovny Pražské konzervatoře jsou uloženy programy koncertů a partitura Brožovy absolventské skladby Faëthon. Ve Státním okresním archivu v Přerově je k dispozici kniha zápisů ze schůzí Kuratoria městské hudební školy v Hranicích z let 1924-1943 a výroční zprávy z let 1924-1927. Důležité zdroje informací se nachází v už zmíněném Českém muzeu hudby, kde se mj. v dosud archivně nezpracovaném fondu Svazu československých skladatelů nachází posudky na některé Brožovy skladby, program koncertů, na kterém zazněly jeho skladby, a smlouvy o tvůrčím závazku.

²⁹ Nachází se zde Brožova korespondence s Emilem Axmanem (1887-1949), Karlem Leissem (1901-1972) a Bohuslavem Tarabou (1894-1978).

1 FRANTIŠEK BROŽ – BIOGRAFIE

František Brož se narodil 10. dubna 1896 v Praze 6 (Podbaba). Otec Tomáš Brož se živil jako zedník,³⁰ matka jako porodní asistentka.³¹ Měl také sestru, která v mládí zemřela na tuberkulózu.³² Před odchodem do Hranic na Moravě si vzal svou první ženu Martu Brožovou.³³ 25. dubna 1926 se jim v Hranicích narodila dcera Dagmar³⁴ a 12. května 1929 v Olomouci dcera Blanka. Po návratu do Prahy se manželé Brožovi rozvedli a 27. dubna 1945 si vzal učitelku zpěvu Barboru Kunešovou. Ve stejném roce se provdala i dcera Dagmar a o dva roky později dcera Blanka.³⁵ Zemřel 21. července 1962 na bechtěrevovu nemoc a je pochován v rodinném hrobě na vyšehradském hřbitově.³⁶

1.1 Studium a život do roku 1924

V letech 1903-1907 navštěvoval obecnou školu v Noutonicích³⁷ a poté do roku 1911 studoval na reálném gymnáziu v Praze 1. „Od šesti let se učil hře na housle a od osmi let zpíval sólově v chrámovém sboru.“³⁸ Kromě hudby se věnoval také malování.³⁹

Po absolvování reálky byl Brož přijat na Pražskou konzervatoř, kde studoval housle (1911-1914) u Jindřicha Bastaře, kompozici (1919-1921) u Josefa Bohuslava

³⁰ Archiv hlavního města Prahy (dále AHMP), fond Pražská konzervatoř (NAD 1855) – katalogový list žáka.

³¹ Rozhovor s Dagmar Podubeckou (rozenou Brožovou) ze 17. 5. 2019.

³² Tamtéž.

³³ Medailonek Dagmar Podubecké z výstavy *Paměť národa*.

³⁴ Dagmar Podubecká ještě stále žije v Německu, kam emigrovala v roce 1967. Pravidelně jednou ročně navštěvuje lázně v Luhačovicích.

³⁵ AHMP, fond Pražská konzervatoř (NAD 1855) – osobní výkaz.

³⁶ Parte Františka Brože.

³⁷ Noutonice jsou částí obce Lichoceves, spadající pod okres Praha-západ.

³⁸ ŠEDOVI, Iveta. František Brož. In: *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnslovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=3895.

³⁹ Rozhovor s Dagmar Podubeckou ze 17. 5. 2019.

Foerster a mistrovskou školu (1921-1924) u Vítězslava Nováka.⁴⁰ Dále vystudoval u Otakara Ostrčila a Václava Talicha dirigování.⁴¹

V prvním roce studia na konzervatoři (1911-1912) se Brožovi příliš nedařilo. Z Hlavního předmětu (housle) měl v prvním pololetí známku 3 a v druhém pololetí se jeho prospěch ještě o stupeň zhoršil. Obligátní klavír v tomto ročníku také neabsolvoval příliš zdárně. V prvním pololetí byl klasifikován známkou 4, ale v druhém pololetí se jeho prospěch o stupeň zlepšil. Pilnost v tomto školním roce rovněž nepatřila mezi předměty, ve kterých by Brož vynikal. Na vysvědčení z tohoto ročníku má dokonce poznámku z 18. dubna 1912: „Podruhé nebyl připraven, ostrá domluva.“⁴² Kromě uvedených předmětů byl klasifikován také ze Sborového zpěvu, Všeobecné nauky hudební, Českého jazyka a literatury a Chování.⁴³

Ve druhém ročníku (1912-1913) si vedl lépe, téměř ve všech předmětech byl ohodnocen o stupeň lépe než v předešlém roce. V této době začal studovat také hru na violu a byl klasifikován i z předmětu Hra orkestrální. Ve třetím ročníku (1913-1914) pak přibyla Nauka o harmonii, Nauka o formách a rozbor, a Francouzská řeč.

Čtvrtý ročník František Brož po prvním pololetí přerušil,⁴⁴ protože nastoupil vojenskou službu.⁴⁵ Období první světové války strávil u divadla ve Vídni jako violista a poté působil i jako vojenský hudebník v Istanbulu.⁴⁶ V této době se jako příslušník armády dostal také do Maďarska, Rumunska a turecké Smyrny.⁴⁷

⁴⁰ ŠTĚDRŮŇ, Bohumír. František Brož. In: *Československý hudební slovník osob a institucí*, ed. Gracian Černušák, Bohumír Štědroň, Zdenko Nováček. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1963, s. 139.

⁴¹ ŠEDOVÁ, Iveta. František Brož. In: *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictinary&task=record.record_detail&id=3895

⁴² AHMP, fond Pražská konzervatoř (NAD 1855) – katalogový list žáka (vysvědčení za školní rok 1911/12).

⁴³ Viz příloha č. 2.

⁴⁴ Studium přerušil 10. března 1914. Tehdy mu byla vrácena kauce (120 korun) a část školného (48 korun).

⁴⁵ Druh vojenské služby: činná služba u hudby; hodnost: svobodník.

⁴⁶ NOVOTNÝ, Ludvík. Vzpomínáme hudebního skladatele Františka Brože. *Zpravodaj města Hranic a lázní Teplice nad Bečvou*. 1972, 14(7), s. 4.

⁴⁷ LANDMANOVÁ, Milada. Jubileum Františka Brože. *Hudební rozhledy*. 1956, 9(7), s. 299.

Na konzervatoř znovu nastoupil 14. ledna 1919, kdy dokončil druhé pololetí čtvrtého ročníku a 26. března 1919 byl přijat do kompoziční školy.⁴⁸ Ve srovnání s přechozím studiem houslí a violy měl Brož pod vedením Josefa Bohuslava Foerster na kompozičním oddělení mnohem lepší prospěch⁴⁹ a v roce 1921 zde úspěšně složil absolutorium.⁵⁰

V letech 1921-1924 studoval u Vítězslava Nováka mistrovskou školu. Během této doby napsal svá první dvě díla *Sonáta pro housle a klavír op. 1* (poprvé provedena 18. května na XX. veřejném večeru konzervatoře, vydána Státním nakladatelstvím krásné literatury, hudby a umění v Praze v roce 1955) a ouverturu *Faëthón op. 2*. Tato skladba je Brožovým prvním dílem pro symfonický orchestr.⁵¹ První provedení se konalo 27. června 1924 v rámci výstupní zkoušky absolventů ve Smetanově síni pražského Obecního domu.

Při studiu konzervatoře také pracoval v letech 1920-1924 jako sbormistr pěveckých sborů na pražském Žižkově, v Bubenči a Dejvicích a od 1. září 1921 do 31. srpna 1924 působil jako violista České filharmonie,⁵² kterou několikrát i dirigoval.⁵³ Poté odešel do Hranic na Moravě, kde založil hudební školu a setrval zde do roku 1940. O Brožově působení v tomto městě bude podrobně pojednáno v dalších kapitolách.

1.2 Život po roce 1940

1.2.1 Působení ve spolcích

Po návratu do svého rodného města v roce 1940 začal František Brož pracovat (od 1. 9. 1939 do 14. 10. 1945)⁵⁴ jako profesor hudební školy Unie hudebníků z povolání v Praze,⁵⁵ která vznikla z iniciativy organizace Unie československých hudebníků. Tato instituce fungovala v letech 1908-1946 a sdružovala např. orchestry divadel,

⁴⁸ AHMP, fond Pražská konzervatoř (NAD 1855) – katalogový list žáka (vysvědčení za školní rok 1918/19).

⁴⁹ Tamtéž – vysvědčení za školní rok 1919/20 a 1920/21.

⁵⁰ Tamtéž – vysvědčení za školní rok 1920/21.

⁵¹ Složení orchestru: dvě flétny, dva hoboje, anglický roh, dva klarinety in B, dva fagoty, čtyři lesní rohy in F, čtyři pozouny, tuba, tympány, zvonkohra, celesta, harfa, klavír, dvoje housle, viola, violoncello, kontrabas.

⁵² AHMP, fond Pražská konzervatoř (NAD 1855) – osobní výkaz.

⁵³ LANDMANOVÁ, Milada. Jubileum Františka Brože. *Hudební rozhledy*. 1956, 9(7), s. 299.

⁵⁴ Po zbytek roku 1939 do Prahy Brož dojížděl z Hranic, v roce 1940 se do Prahy přestěhoval natrvalo.

⁵⁵ AHMP, fond Pražská konzervatoř (NAD 1855) – Služební výkaz (Působení ve službě školní.).

Českou filharmonii, kapelníky, učitele hudby, mezi členy patřili také přední čeští skladatelé, hudební vědci a virtuosoové.⁵⁶ Vydávala časopis Hudební věstník, který byl jejím oficiálním orgánem.⁵⁷

S Unii československých hudebníků souvisí také spolek Přítomnost, potažmo Česká hudební společnost. Přítomnost byla pražským sdružením pro soudobou hudbu, které fungovalo v letech 1924-1949. Na jejích koncertech se prováděla česká i zahraniční díla a od roku 1935 začal vycházet spolkový časopis Rytmus.⁵⁸ V téže roce byl na koncertě tohoto sdružení představen Brožův cyklus písní *Boží zahrada*.⁵⁹ Během druhé světové války byla navázána úzká spolupráce s Unii českých hudebníků z povolání, do které Přítomnost vstoupila jako kolektivní člen.⁶⁰

Mezigenerační spory mezi členy Přítomnosti vedly k odchodu několika starších příslušníků spolku, v čele s Bohuslavem Tarabou, Zábojem Bláhou-Mikešem a Janem Evangelistou Zelinkou, kteří v roce 1936 založili Českou hudební společnost, v níž František Brož působil jako dirigent komorního orchestru.⁶¹ Jejím úkolem bylo propagovat především českou soudobou hudbu spolkovými koncerty. Z tohoto sdružení vzešel čtrnáctideník Umělec, který vycházel do roku 1949, kdy stejně jako Přítomnost ukončila činnost i Česká hudební společnost.⁶²

Manželé Brožovi a Tarabovi byli přátelé.⁶³ V korespondenci se jim Brož např. svěřuje se svým zdravotním stavem a vzpomíná na jejich společnou práci a setkání, „ze

⁵⁶ ČERNUŠÁK, Gracian. Unie československých hudebníků. In. *Československý hudební slovník osob a institucí*, ed. Gracian Černušák, Bohumír Štědroň, Zdenko Nováček. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1965, s. 815.

⁵⁷ ČERNUŠÁK, Gracian. Hudební věstník. In. *Československý hudební slovník osob a institucí*, ed. Gracian Černušák, Bohumír Štědroň, Zdenko Nováček. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1963, s. 517.

⁵⁸ ČERNUŠÁK, Gracian. Přítomnost. In. *Československý hudební slovník osob a institucí*, ed. Gracian Černušák, Bohumír Štědroň, Zdenko Nováček. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1965, s. 386-387.

⁵⁹ Anonym. K programům koncertů „Přítomnosti“. *Rytmus*. 1935, 1(1), 68-69.

⁶⁰ LANDMANOVÁ, Milada. Přítomnost. In. *Slovník české hudební kultury*, ed. Jiří Fukač, Jiří Vysloužil. Praha: Supraphon, 1997, s. 748-749.

⁶¹ František Brož. *Umělec*. 1946, 2(11), 163.

⁶² ČERNUŠÁK, Gracian. Česká hudební společnost. In. *Československý hudební slovník osob a institucí*, ed. Gracian Černušák, Bohumír Štědroň, Zdenko Nováček. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1963, s. 204-205.

⁶³ České muzeum hudby – korespondence Františka Brože Bohuslavu Tarabovi, signatury: G 4550, G 4551, G 4552.

kterých si vždy odnášel ty nejpěknější dojmy.“⁶⁴ Také je žádal, aby posoudili kvalitu zpracování jeho učebnice *Nauka o hudebních formách*.⁶⁵

Bohuslav Taraba (1894-1978) byl český skladatel, spisovatel a vydavatel. Hlásil se ke škole Josefa Bohuslava Foerster, se kterým udržoval přátelské styky. Po Foersterově smrti byl pověřen zpracováním jeho rukopisné pozůstalosti. Založil a vedl Hudební edici Odkaz a byl jedním ze zakladatelů České hudební společnosti.⁶⁶ Tarabovy *Tři meditace* pro dechové a smyčcové nástroje podnítily vznik komorního souboru České noneto, které bylo ustaveno v roce 1924 ze studentů pražské konzervatoře za účelem provedení této skladby. Ansámbl se skládá z houslí, violy, violoncella, kontrabas, flétny, hoboje, klarinetu, fagotu a lesního rohu.⁶⁷ Soubor funguje dodnes a za svou existenci koncertoval na mnoha místech po celém světě.⁶⁸ Milada Tarabová, rozená Jelínková (1888-1967) byla „koncertní pěvkyní a propagátorkou písní J. B. Foerstra a moderní české písně.“⁶⁹ Od roku 1920 vystupovala veřejně na koncertech Spolku pro pěstování písně, Městských osvětových sborů, Přítomnosti i České hudební společnosti.⁷⁰ S Bohuslavem Tarabou vydala monografii *Naše společná cesta 1914-1967*.⁷¹

V letech 1940-1945 působil František Brož jako dirigent pražského operního souboru Opera-Studio (provedl zde opery *Rusalka*, *Prodaná nevěsta*, *Hubička*),⁷² který vznikl

⁶⁴ České muzeum hudby, korespondence Františka Brože Bohuslavu Tarabovi, signatura G 4551.

⁶⁵ Rukopis.

⁶⁶ ČERNUŠÁK, Gracian. Bohuslav Taraba. In. *Československý hudební slovník osob a institucí*, ed. Gracian Černušák, Bohumír Štědroň, Zdenko Nováček. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1965, s. 754-755.

⁶⁷ ŠTĚDRŮŇ, Bohumír. České noneto. In. *Československý hudební slovník osob a institucí*, ed. Gracian Černušák, Bohumír Štědroň, Zdenko Nováček. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1963, s. 206-208.

⁶⁸ *České noneto: historie* [online]. aktualizováno 15.2.2005 [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: <http://www.nonet.cz/historie/>

⁶⁹ ČERNUŠÁK, Gracian. Bohuslav Taraba. In. *Československý hudební slovník osob a institucí*, ed. Gracian Černušák, Bohumír Štědroň, Zdenko Nováček. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1965, s. 755.

⁷⁰ ŠTĚDRŮŇ, Bohumír. Milada Tarabová. In. *Československý hudební slovník osob a institucí*, ed. Gracian Černušák, Bohumír Štědroň, Zdenko Nováček. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1965, s. 755-766.

⁷¹ TARABA, Bohuslav a Milada TARABOVÁ. *Naše společná cesta 1914-1967*. Praha: [s.n.], 1972.

⁷² František Brož. *Umělec*. 1946, 2(11), 163.

spojením amatérských sólových a sborových pěvců, a Studentské filharmonie.⁷³ Soubor zahájil veřejnou činnost v roce 1931 v Osvobozeném divadle a věnoval se nejprve provádění oper, které nebyly zařazeny do repertoárů oficiálních scén. V období let 1934-1946 od svého původního záměru Opera-Studio upustila a začala na zájezdech po českých městech provádět populární opery.⁷⁴ V roce 1946 soubor zanikl spojením s Komorní zpěvohrou, ze které pak vzniklo ochotnické operní sdružení Pražská zpěvohra.⁷⁵

Kromě výše uvedených spolků působil Brož do roku 1943 i jako výpomocný učitel zpěvu na pražských gymnáziích ve Vršovicích a na Vyšehradě⁷⁶ a příležitostně řídil rozhlasové orchestry.⁷⁷

1.2.2 Pražská konzervatoř

15. října 1945 byl František Brož přijat na Státní konzervatoř hudby Praha jako smluvní učitel hudebně teoretických předmětů. S účinností od 1. ledna 1948 byl jmenován státním profesorem konzervatoře a začal vyučovat kompozici.⁷⁸ V roce 1958 byl ustanoven externím učitelem skladby.⁷⁹

Z Brožova osobního výkazu z konzervatoře lze vyčíst mnoho informací o růstu jeho odměny za práci smluvního učitele i profesora. V období do 30. listopadu 1945 době mu byl přiznán smluvní roční plat ve výši 50 364 Kčs. Poté se jeho odměna ještě několikrát zvýšila. Od 1. prosince 1945 do 30. června 1946 na 55 764 Kčs a od 1. července 1946 na 59 364 Kčs. Poté, co Brož v témže roce podal žádost o započtení vojenské služby, mu byla poukazována částka 64 428 Kčs a jako státní profesor dostával plat 66 540 Kčs ročně.⁸⁰ V roce 1946 bylo Brožovi také přiznáno výchovné na nezaopatřenou dceru Blanku, která byla od 1. července téhož roku v péči jejího otce. V této době byla členkou přípravky baletu Národního divadla a nepobírala žádný

⁷³ ČERNUŠÁK, Gracian. Opera-Studio. In. *Československý hudební slovník osob a institucí*, ed. Gracian Černušák, Bohumír Štědroň, Zdenko Nováček. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1965, s. 226.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Tamtéž – Pražská zpěvohra, s. 358-359.

⁷⁶ AHMP, fond Pražská konzervatoř (NAD 1855) – služební výkaz (působení ve službě školní).

⁷⁷ STÁREK, Zdeněk. František Brož. In. *Slovník českých sbormistrů A-L*. Praha: Divadelní ústav Praha – Hudební oddělení, 1982, s. 56.

⁷⁸ AHMP, fond Pražská konzervatoř (NAD 1855) – osobní výkaz.

⁷⁹ Tamtéž – dopis Státní konzervatoře hudby Praha Františku Brožovi ze dne 3. září 1958.

⁸⁰ Tamtéž – osobní výkaz.

honorář.⁸¹ Výplata výchovného byla zastavena 15. září 1947, kdy se Brožova mladší dcera provdala.⁸²

Od 1. ledna 1948 byl František Brož převeden do regulovaného služebního poměru a zařazen do 9. platového stupně profesorů s úředním titulem „státní profesor hudebních konzervatoří.“⁸³ Jelikož byl od 16. dubna 1953 kvůli nemoci v pracovní neschopnosti, požádal 16. července téhož roku o snížení učebního úvazku z 21 na 17 hodin týdně.⁸⁴

V roce 1958 bylo ze strany ředitelství Pražské konzervatoře navrženo rozvázání pracovního poměru, protože František Brož nabyl nárok na starobní důchod, a protože pro něj nebyl v dalším školním roce volný učební úvazek. „Na státní konzervatoři v Praze klesá počet posluchačů, takže potřeba učitelů pro příští školní rok se proti dosavadnímu stavu podstatně snížila. Za dané situace nebylo by správné ponechávat v pracovním poměru učitele, kteří svým věkem i délkou služební doby získali nárok na důchodové zabezpečení, a na druhé straně přerazovat na jiná místa mladší učitele, kteří s úspěchem vykonávají učitelské povolání.“⁸⁵ Brož měl proti tomuto návrhu námítky, kterým ale ředitelství konzervatoře nevyhovělo. Byla mu ale navržena možnost dovést své dosavadní žáky k závěrečným zkouškám jako externí učitel. Tuto nabídku přijal a tři své žáky k absolutoriu dovedl. Protože ale nemohl vedle plného důchodu pobírat plat více než 120 Kčs měsíčně, vyučoval tyto žáky bezplatně.⁸⁶

Kromě Pražské konzervatoře působil v letech 1947-1950 také na Akademii múzických umění jako lektor hry z partitur.⁸⁷

V tomto období napsal František Brož velkou část svých děl. Z komorních děl jsou to *Klavírní trio op. 14* (1942), *Dechový kvintet op. 15* (1944, proveden v Praze v roce 1946), *Suita pro sólové housle op. 17* (1945), *Jarní sonáta pro violu a klavír op. 18* (1946, provedena v Praze v roce 1948, vydáno Státním nakladatelstvím krásné literatury, hudby a umění v Praze – dále SNKLHU – v roce 1951), *Fantazie a fuga pro*

⁸¹ Tamtéž – přihláška smluvního učitele Františka Brože k přiznání výchovného na dceru Blanku.

⁸² Tamtéž – dopis Ministerstva školství a osvěty Františku Brožovi ze dne 25. září 1947.

⁸³ Tamtéž – dopis Ministerstva školství, věd a umění Františku Brožovi ze dne 29. listopadu 1949.

⁸⁴ Tamtéž – dopis ředitelství Státní konzervatoře hudby Praha Ústřednímu národnímu výboru ze dne 16. července 1953.

⁸⁵ Tamtéž – dopis Školského odboru rady Ústředního národního výboru hlavního města Prahy Františku Brožovi ze dne 18. července 1958.

⁸⁶ Tamtéž – dopis Františka Brože ředitelství Státní konzervatoře ze dne 23. září 1958.

⁸⁷ AHMP, fond Pražská konzervatoř (NAD 1855) – dopis Rektorátu AMU Františku Brožovi ze dne 25. září 1947.

varhany op. 20 (1948, provedena v Praze v témže roce, vyšla v druhém díle Reinbergerovy *České varhanní tvorby*⁸⁸) a *Sonáta pro violoncello a klavír op. 25* (1957).⁸⁹

Z děl pro orchestr jsou to *Sinfonia* (1953, provedena v Praze 10. dubna 1954, vydána nakladatelstvím Panton v roce 1960), *Preludium a fuga Bohatýrská tryzna op. 23* (1954) a pro akordeon a orchestr *Chromatické variace op. 24* (1956, vydány v roce 1963 Státním hudebním nakladatelstvím). Z písní jsou to *Milostné písně op. 16* (1945, provedeny v Praze v roce 1946) a *Československé lidové písně op. 19* (1947, provedeny v Praze v roce 1950). V tomto období (1956) napsal také *Nálady op. 21* pro dva smíšené sbory a vydal učebnici *Generalbas a continuo*⁹⁰ (1948).⁹¹

⁸⁸ REINBERGER, Jiří. *Česká varhanní tvorba II*. Praha: SNKLHU, 1956.

⁸⁹ ŠTĚDRŮŇ, Bohumír. František Brož. In. *Československý hudební slovník osob a institucí*, ed. Gracian Černušák, Bohumír Štědroň, Zdenko Nováček. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1963, s. 139.

⁹⁰ BROŽ, František. *Generalbas a Continuo*. Praha: Hudební Matice Umělecké Besedy, 1948.

⁹¹ ŠTĚDRŮŇ, Bohumír. František Brož. In. *Československý hudební slovník osob a institucí*, ed. Gracian Černušák, Bohumír Štědroň, Zdenko Nováček. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1963, s. 139.

2 PŮSOBENÍ FRANTIŠKA BROŽE V HRANICÍCH NA MORAVĚ

František Brož se do Hranic přestěhoval se svou manželkou Martou v roce 1924. V témže roce zde byla založena hudební škola, kterou vedl, a ve které působil i jeho žena. V Hranicích Brož působil i jako sbormistr a dirigent pěveckého sboru a orchestru Občanské besedy Jurik. Vychoval zde své dvě dcery. V době působení v Hranicích pozvedl zdejší kulturu na tak vysokou kulturu, že na tuto dobu pamětníci vzpomínají dodnes.⁹² Také zde zval na koncerty významné interprety a osobnosti, které pobývaly u manželů Brožových.⁹³ V tomto období napsal *Jarní sbor op. 3a*, *Dvě lidové písně op. 3b*, *Prostou hudbu op. 4* pro klavír, kantátu *Vigilie op. 5*, *Smyčcový kvartet op. 6*, baletní pantomimu *Pokušení sv. Antonína*, za kterou dostal cenu České akademie věd a umění, píseň *Boží zahrada op. 8*, *Klavírní suitu op. 9*, *Capriccia pro klavír op. 12*, *Orchestrální suitu op. 10* a koloraturní árii *Skřivánek op. 13*.

Před působením Františka Brože v Hranicích se toto město zaměřovalo převážně na školství a vojsko. Hranice byly sídlem vojenské akademie, reálného gymnázia, státní vyšší školy lesnické, zemské hospodářské školy a odborné školy pro ženská povolání.⁹⁴ Kulturní život stál mírně v pozadí a zajišťovala ho hlavně Občanská beseda Jurik⁹⁵ svými hudebními a divadelními vystoupeními, i koncerty hostujících umělců, které sem tento spolek zval.

2.1 Hudební kultura v Hranicích

Zdejší kultura má dlouhou tradici. První zmínky, které toto tvrzení dokazují, sahají už do poloviny 16. století, kdy zde v roce 1559 bylo Jiřím Kropáčem⁹⁶ založeno

⁹² Rozhovor s Dagmar Podubeckou ze 17. 5. 2019.

⁹³ Manželka F. Brože Marta pocházela z bohaté židovské rodiny, proto si mohli dovolit do Hranic zvat známé osobnosti, pro které měli zázemí a staralo se o ně služebnictvo.

⁹⁴ Historie města. INDRA, Bohumír. *Hranice a okolí*. Brno: Rekord, 1934, s. 5.

⁹⁵ V poválečném období se jednalo o zrušení tohoto sdružení, protože nemělo stálé vedení. Situace ve spolku se zlepšila s příchodem Františka Brože do Hranic.

⁹⁶ Jiří Kropáč (psán také jako Cropatius) byl český skladatel. Mezi jeho díla patří nedochovaná sbírka mší *Missarum tomus primus* a ve Vratislavi dochovaná pětihlasá rukopisná mše. ŠTĚDRŇ, Bohumír. Jiří Cropatius. In. Československý hudební slovník osob a institucí, ed. Gracian Černušák, Bohumír Štědroň, Zdenko Nováček. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1963, s. 172.

literátské bratrstvo.⁹⁷ Tento spolek v Hranicích fungoval téměř 400 let (v roce 1951 zemřel jeho poslední člen Vilém Šejda).⁹⁸ Mezi nejvýznamnější dochované písemnosti bratrstva patří kancionály Josefa Heřmana Agapita Gallaše.⁹⁹

Hudební kultura v Hranicích se rozvíjela také v jednotě bratrské. V letech 1567-1595 zde vedl českobratrský spisovatel a kněz Jiří Strejc¹⁰⁰ sbor. V Hranicích působil také Jan Červenka Turnovský, který napsal několik písní, jež byly zařazeny do zpěvníku jednoty – *Šalamounského kancionálu*.¹⁰¹

V padesátých letech pobýval v Hranicích a nedalekém Týně nad Bečvou Bedřich Smetana, kam jezdil za svými příbuznými a za „zdravotním oddechem na letním bytě uprostřed líbezné krajiny po vyčerpávající celoroční práci v hudební škole.“¹⁰² Během svého pobytu v Týně nad Bečvou v roce 1852 bydlel Smetana se ženou Kateřinou a dcerou Bedřiškou u své nevlastní sestry Žofie a jejího manžela Františka Matějky. Poté celá rodina odjela na týdenní návštěvu do Hranic za Smetanovým bratrem, sládkem Antonínem. Při další návštěvě Týna nad Bečvou zemřela na tuberkulózu Smetanova dcera Gabriela, které zde byla 11. července 1854 pochována.¹⁰³ V rámci uctění její památky po ní byla pojmenována lesní cesta, která vede z Týna do Hranic.¹⁰⁴

⁹⁷ Literátská bratrstva byla sdruženími měšťanů, řemeslníků a kupců, kteří se zabývali chrámovým zpěvem v latinském i českém jazyce pro různé liturgické účely.

⁹⁸ MAŇAS, Vladimír. Hranické literátské bratrstvo – moravský Metuzalém nebo spíše Josef z Arimatie. In: *Hudba v Olomouci a na střední Moravě I.*, ed. Eva Vičarová. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 27-48.

⁹⁹ Hranický rodák J. H. A. Gallaš byl moravský buditel, spisovatel a lékař. Jeho dvoudílná sbírka písní *Múza moravská* (1813, 1825) obsahuje kromě duchovních, mravních, polních a hanáckých písní také vlastní světské a náboženské písně. V roce 1811 založil v Hranicích první veřejnou knihovnu, která je dnes historickou památkou.

ČERNUŠÁK, Gracian. Josef Heřman Agapit Gallaš. In: *Československý hudební slovník osob a institucí*, ed. Gracian Černušák, Bohumír Štědroň, Zdenko Nováček. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1963, s. 359.

¹⁰⁰ V době, kdy působil v Hranicích, vydal sbírku *Žalмовé aneb zpěvové svatého Davida*.

ČERNUŠÁK, Gracian. Jiří Strejc. In: *Československý hudební slovník osob a institucí*, ed. Gracian Černušák, Bohumír Štědroň, Zdenko Nováček. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1965, s. 625.

¹⁰¹ SETTARI, Olga. Hranice. In: *Slovník české hudební kultury*, ed. Jiří Fukač, Jiří Vysloužil. Praha: Supraphon, 1997, s. 277.

¹⁰² RACEK, Jan. *Bedřich Smetana a Morava*. Brno: Průboj, 1946, s. 19.

¹⁰³ Tamtéž, s. 27.

¹⁰⁴ Bedřich Smetana. In: *Turistické informační centrum Lipník nad Bečvou* [online]. [cit. 2019-08-09]. Dostupné z: <https://info.mesto-lipnik.cz/smetana-bedrich/d-1112>.

2.1.1 Občanská beseda Jurik

Tento spolek byl důležitou součástí hudebního života v Hranicích více než sto let a v době působení Františka Brože v Hranicích zažíval svá nejúspěšnější léta.

Občanská beseda Jurik oficiálně vznikla v roce 1861. „Beseda měla za úkol pracovat ku povznesení národního uvědomění našeho města a na posílení českého živlu v našem kraji [...]“¹⁰⁵ Z původně spíše společensky a zábavně zaměřeného spolku časem vznikl pěvecký sbor s uměleckými ambicemi. Podle Ingrid Silné, která se tímto spolkem zabývala, lze historii Jurika rozdělit na tři části podle důležitých událostí, které spolek ovlivnily.¹⁰⁶

2.1.1.1 První období 1861-1918

Než spolek vznikl oficiálně, scházelo se několik mužů v kavárně, kde spolu zpívali lidové písně. Počet zpěváků se postupně zvyšoval a s nácvikem jednodušších skladeb jim začal pomáhat učitel místní chlapecké školy František Lošťák, který společně s hranickým kaplanem Josefem Bendou v roce 1861 dali podnět ke vzniku spolku. Nově vzniklé sdružení neslo název Čtenářsko-zpěvácký spolek Beseda Hranická a do roku 1873 bylo jediným českým spolkem v Hranicích. Jeho prvním vedoucím se stal stavitel Klement Zástěra a sbormistrem František Lošťák. Spolek začínal s 55 členy, kteří se stále scházeli v hranické kavárně u Petschnerů a také v domě K. Zástěry. Po jeho smrti Beseda sídlila mj. v domě na Masarykově náměstí č. 121, kde měla k dispozici např. čítárnu a sál, kde se pořádaly různé společenské akce. Pěvecký sbor Besedy poprvé veřejně vystupoval 20. října 1862. Jednalo se o koncert k příležitosti slavnostního svěcení spolkového praporu a odhalení pomníku J. H. A. Gallaše. Zazpíval několik písní, mezi které patřily např. *Čtverylka* z moravských nápěvů Ferdinanda Hellera a *Kde domov můj* Františka Škroupa – budoucí státní hymna Československa.¹⁰⁷

V roce 1871 byl název sdružení změněn na Čtenářsko-pěvecký spolek Jurik, podle stejnojmenného poustevníka a zakladatele Hranic. Rozšířilo se také zaměření sdružení, a to na vzájemné vzdělání a společenskou zábavu (čtení politických a

¹⁰⁵ ULRICH, Josef. *Pamětní spis besedy Jurik Hranice*. Hranice: Družstvo knihtiskárny Hranice, 1912, s. 3.

¹⁰⁶ SILNÁ, Ingrid. *Občanská beseda Jurik v Hranicích* [online].

Dostupné z: <https://mega.nz/#F!IC5xBQgZ!QWCJCpOxpz-zG7JutmU24g!kG5UzAiD>.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 1-2.

zábavných časopisů, čtení především slovanských knih a spisů; přednášky a pěstování hudby a zpěvu). Název spolku se opět změnil v roce 1889 na Občanskou besedu Jurik a byly upraveny také jeho stanovy i účel, kterým bylo „založiti a udržovati společnost, ve které by se četbou novin časopisů a knih, spisům přednáškami nepochitickými, pěstováním vědy a umění, hovorem, hudbou a hrami dovolenými, zábavami jako zpěvem, tancem, výlety, divadelním představením a jinými – společenský život všech účastníků pěstoval.“¹⁰⁸

Do 1. světové války docházelo k častému střídání sbormistrů, a tak nebyl sboru k dispozici žádný stabilní a hudebně vzdělaný dirigent, který by zpěváky vedl k ještě lepším pěveckým výkonům. Tato situace měla za následek to, že zájem o zpívání opadl a zejména v osmdesátých letech 19. století nebylo dostatek členů, kteří by byli ochotni se pravidelně scházet a nacvičovat sborový repertoár.¹⁰⁹

Lepší situace nastala za vedení spolku JUDr. Františkem Šromotou¹¹⁰ v letech 1889-1912. Od roku 1900 se začal formovat spolkový orchestr, jehož obsazení zpočátku nebylo příliš početné (obsahoval jen klavír a smyčcové nástroje), ale postupem času se rozrůstal. V tomto období začala Občanská beseda Jurik kromě různých jiných akcí každoročně pořádat jarní koncert, na kterém vystupoval sbor, sólisté s doprovodem klavíru, a orchestr. Besední sbor a orchestr v té době dosahoval počtu 70 členů. Díky stále se zlepšující umělecké úrovni tohoto tělesa byly do jeho repertoáru zařazovány i závažnější skladby, např. mužský sbor *Oráč* J. B. Foerster, díla B. Smetany *Furiant*, *Z českých luhů a hájů* či *Ranoša* a *Zakletá dcera* V. Nováka.¹¹¹

Občanská beseda Jurik na začátku nového století organizovala také koncerty významných umělců a zvala je do Hranic. Vystupovali zde např. houslisté František Ondříček a Marie Heritesová nebo České kvarteto.¹¹²

Kromě hudebních aktivit se spolek zabýval také čtením a předčítáním knih, novin, časopisů a recitací básní. Později členové přistoupili i k provádění divadelních her,

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 2.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 2-3.

¹¹⁰ František Šromota byl od roku 1903 prvním českým starostou Hranic.

¹¹¹ SILNÁ, Ingrid. *Občanská beseda Jurik v Hranicích* [online], s. 3-4. [cit. 2019-08-13]. Dostupné z: <https://mega.nz/#F!IC5xBQgZ!QWCJCpOxpz-zG7JutmU24g!kG5UzAiD>.

¹¹² Tamtéž, s. 4.

které se stalo velmi oblíbeným. První představení členové odehráli v roce 1865, a to dramatickou podobu románu Karolíny Světlé *Kříž u potoka*. Díky získání nových prostor v roce 1887 vznikl nový sál, kde spolek zřídil jeviště.¹¹³

Od roku 1895 se spolek postupně zaměřoval už jen na hudbu a zpěv, protože ostatní činnosti přejímaly jiná hranická sdružení.¹¹⁴

2.1.1.2 Druhé období 1918-1940

Během 1. světové války byla činnost Jurika pozastavena. Po válce až do roku 1924 ale docházelo opět k častému střídání sbormistrů, protože jejich předchůdce v roce 1916 padl na italské frontě. Situace ve spolku byla tak špatná, že se v roce 1922 jednalo dokonce o jeho zrušení. K tomu ale nakonec nedošlo, a tak činnost Občanské besedy Jurik pokračovala dále pod novým vedením. V témže roce byl zvolen starostou spolku ředitel místního reálného gymnázia Emil Cigánek. V roce 1923 bylo také obnoveno každoroční pořádání jarních koncertů a započaly přípravy k oslavám stého výročí narození Bedřicha Smetany, v rámci kterých vznikl slavnostní výbor, jenž měl tuto událost na starosti.¹¹⁵

V rámci oslav výročí Smetanova narození se v Hranicích konaly různé koncerty, např. olomouckého operního souboru, který zde provedl Smetanovu *Prodanou nevěstu* a *Hubičku*; dále vystoupil také Jurik, který uspořádal koncert Smetanových sborových a orchestrálních skladeb. Na této akci spoluúčinkoval také pěvecký sbor zdejších vojenských akademiků a lesnické školy. Na počest Bedřicha Smetany byla v Hranicích založena hudební škola, která po něm byla i pojmenována.¹¹⁶

Významným mezníkem pro Občanskou besedu Jurik byl rok 1924, ve kterém došlo k příchodu Františka Brože do Hranic. V této době se stal ředitelem nově založené hudební školy a současně i sbormistrem Juriku a dirigentem jeho orchestru. První větší koncert pod jeho vedením se konal na jaře v roce 1926, na kterém zazněla díla O. Zicha, J. B. Foerster, Z. Fibicha a A. Dvořáka. Vystoupila také Brožova manželka Marta, která na klavír s doprovodem orchestru zahrála Mozartův *Klavírní koncert D dur „Korunovační“*. Tento koncert byl velmi úspěšný a nový dirigent

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Tamtéž.

Brož byl za něj na schůzi spolku pochválen. Poté se téměř každý rok konal velký sborový koncert, na kterém většinou spoluúčinkoval i orchestr. Jurik vystupoval také na různých oslavách, výročích, večírcích a mj. i na Dnech národních písní.¹¹⁷

Koncertní zájezd Jurika do Cařihradu v roce 1928

Tento zájezd byl nejvýznamnější událostí celé historie Občanské besedy Jurik. O jeho organizaci a realizaci se největším podílem zasloužil František Brož. Za 1. světové války působil v Cařihradu (dnešním Istanbulu) jako violista v orchestru a seznámil se zde s českou rodinou, se kterou byl i nadále v kontaktu. Když ji v roce 1927 navštívil, navázal kontakt s ředitelem zdejší konzervatoře a vlivem těchto okolností vznikl nápad uspořádat koncertní zájezd Jurika do Turecka.¹¹⁸

Účastníci zájezdu se museli zavázat svým podpisem k tomu, že budou docházet na povinné zkoušky, řádně nacvičí zadané skladby, a zaplatí poplatek 300 korun. Zájezdu se zúčastnilo 41 osob, z toho 25 žen a 16 mužů. Zkoušky se konaly téměř denně, na několik posledních před odjezdem Brož zval obecnstvo, kritiky i místní znalce zpěvu, aby výkon sboru zhodnotili. Jurik nacvičil celkem 25 sborových skladeb, např. *Pražské zvony* a *Českou píseň* J. B. Foerster, *Ukolébavku* a *Hymnu českého rolnictva* A. Dvořáka a nechyběla také turecká státní hymna a československé hymny *Kde domov můj* a *Nad Tatrou sa blýska*.¹¹⁹

Na tento zájezd si musela Občanská beseda Jurik půjčit 40000 korun od hranické kontribuční záložny, získala ale také příspěvky od města Hranice, jeho starosty a od obce Drahotuše. Spolek předpokládal, že všechny výdaje pokryjí tři cařihradské koncerty, ale nakonec se tak nestalo a každý účastník musel ještě poté doplatit částku 327 korun a dluh u kontribuční záložny se podařilo splatit až o tři roky později.¹²⁰

8. dubna 1928 Jurik zájezd zahájil. Do Cařihradu cestoval vlaky přes Břeclav, Nové Zámky, Komárno, Budapešť, Bělehrad, Sofii a Istanbul. Po cestě se museli účastníci vypořádat s různými komplikacemi. „Vlakový vůz vykazoval nedostatky ve vybavení, které znepříjemňovaly cestu: porouchané parní topení zaplavilo pěvcům jedno kupé, v jiném kupé zpěvačce spadl ze stropu na nohu lustr a kouř z parní

¹¹⁷ Tamtéž, s. 6.

¹¹⁸ SILNÁ, Ingrid. Koncertní zájezd Občanské besedy Jurik v Hranicích do Cařihradu roku 1928. *Krok: Kulturní Revue Olomouckého Kraje*. 2015, 12(3), s. 54.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 55.

¹²⁰ Tamtéž.

lokomotivy při projíždění tunelem se dostal otevřeným oknem do vlaku v takové intenzitě, že se několika dámám udělalo nevoľno.“¹²¹

Další den po příjezdu se v Cařihradu konal první koncert, kterého se zúčastnili i pedagogové místní konzervatoře. Obecenstvo nejvíce zaujaly úpravy českých a slovenských lidových písní, které si vynutilo potleskem opakovat. Druhý den vyšel v tureckých novinách článek, který výkon sboru hodnotil velmi kladně. Další články postupně vyšly i ve francouzských, řeckých i německých novinách, ve kterých byla chválena hlasová ukázněnost, ušlechtilost, procítěnost, mohutnost a vřelost při přednesu skladeb. Chvály se dočkal i František Brož za svůj sbormistrovský výkon. Další koncerty probíhaly v podobném duchu.¹²²

Po cestě zpět se měl konat ještě jeden koncert v bulharské Sofii. Ten byl ale nakonec zrušen, protože město mezitím postihlo zemětřesení. Do Hranic se Jurik vrátil 19. dubna. Zájezd všichni účastníci i přes komplikace hodnotili velmi pozitivně. I ohlasy v našem tisku byly pozitivní. V Národních listech z 22. dubna 1928 se psalo: „Smíšený sbor Jurik z Hranic na Moravě vrátil se z Cařihradu, kde uspořádal tři koncerty s velkým úspěchem. Je to první československý sbor, který vstoupil na tuto půdu. Všechny tři koncerty se těšily srdečnému přijetí a mnohé písně, jmenovitě národní, byly opakovány. Dirigent sboru řed. Brož i sólisté pí. A. Černíková-Stračovská a Al. Tregler sklidili velký úspěch.“¹²³

Zanedlouho po návratu do Hranic Jurik uspořádal koncerty z repertoáru pro Cařihrad i v Hranicích a později i v sousedních Teplicích nad Bečvou. Po prvním ze jmenovaných koncertů se účastníci zájezdu sešli i s přáteli na večírku, kde si vypravovali zážitky z této výpravy. Toto setkávání se poté stalo každoroční tradicí. Poslední „cařihradský“ večírek se konal 2. dubna 1938.¹²⁴

František Brož věnoval velkou pozornost také spolkovému orchestru. Tvořili ho hudebníci místního odboru Svazu československých hudebníků, žáci hudební školy a příležitostně také muzikanti z povolání z hranické vojenské hudby. Dirigování

¹²¹ Tamtéž.

¹²² Tamtéž, s. 55-56.

¹²³ Koncerty (autor neuveden). *Národní listy*. Praha, 22. dubna 1928, 68(112), s. 4, cit. podle: SILNÁ, Ingrid. Koncertní zájezd Občanské besedy Jurik v Hranicích do Cařihradu roku 1928. *Krok: Kulturní Revue Olomouckého Kraje*. 2015, 12(3), s. 56.

¹²⁴ SILNÁ, Ingrid. Koncertní zájezd Občanské besedy Jurik v Hranicích do Cařihradu roku 1928. *Krok: Kulturní Revue Olomouckého Kraje*. 2015, 12(3), s. 56.

orchestru bylo Brožovi bližší než sbormistrovství, a tak vedení sboru přenechal v letech 1934-1936 odbornému učiteli Karlu Krejčímu. Každý rok se konaly až dva orchestrální koncerty, které se i reprízovaly. Zaznívala na nich díla českých a světových autorů napříč různými stylovými obdobími. Orchester na těchto koncertech zahrál např. předeheru k Mozartově opeře *Don Juan*, Beethovenovu *Symfonii č. 1 C dur*, ouverturu k opeře *Ifigenie v Aulidě* Ch. W. Glucka, *Koncert a moll pro violoncello a orchestr* C. Saint-Saënsa, *Koncert pro flétnu a harfu* W. A. Mozarta, *Slováckou suitu* V. Nováka, Fibichovu *Noc na Karlštejně*, Foersterovy *Milostné písně op. 90 pro zpěv a orchestr*, ouverturu ke Smetanově *Prodané nevěstě* nebo také jeho symfonické básně *Tábor* a *Vltava*. Kritiky na tyto koncerty byly často zveřejňovány v místním periodiku *Přehled*. Byly většinou pozitivní a vždy zdůrazňovaly hudební kvality a práci Františka Brože. Například po koncertě z 16. února 1932 vyšla v tomto periodiku tato kritika: „Díky jeho nácvičku a umělecké citlivosti dosáhl koncert velmi krásného účinku. Již několikrát jsme psali o produkcích Jurika a není proto třeba chvály opakovati. Jurik již dávno vřadil se mezi přední naše hudební tělesa.“¹²⁵

Tento spolek také pořádal koncerty, na které zval i významné interprety, komorní soubory, orchestry a pěvecké sbory, např. Českou filharmonii, Zikovo kvarteto, Pěvecké sdružení moravských učitelů a klavíristu Rudolfa Firkušného.¹²⁶

2.1.1.3 Třetí období od roku 1940 do 70. let 20. století

Po odchodu Františka Brože zpět do Prahy v roce 1940 umělecká úroveň Jurika neklesala. Jeho nástupci byli rovněž vzdělaní a zkušení dirigenti a sbormistři.

Nejvýznamnějšími událostmi tohoto období byly dva slavnostní koncerty k 80. výročí spolku v roce 1942, na nichž vystoupilo společně 140 účinkujících, včetně sboru a orchestru. V této době muselo sdružení okresní úřad žádat o povolení těchto akcí a jeho povinností bylo také úřadu dodávat programy koncertů i texty sborů v češtině a němčině. Okresní úřad tyto koncerty povolil, ale měl výhrady k bývalé

¹²⁵ Symfonický koncert (autor neuveden). *Přehled*. 20. února 1932, cit. podle: SILNÁ Ingrid. *Občanská beseda Jurik v Hranicích* [online], s. 7-8. [cit. 2019-08-13]. Dostupné z: <https://mega.nz/#F!IC5xBQgZ!QWCJCpOxpz-zG7JutmU24g!kG5UzAiD>.

¹²⁶ Tamtéž, s. 8.

státní hymně *Kde domov můj*, která směla zaznít jedině po německé hymně. Dále nařídila, že se těchto akcí nesmí účastnit Židé.¹²⁷

V šedesátých letech 20. století se věkový průměr členů sbor pozvolna zvyšoval, protože trpěl na nedostatek mladých zpěváků. Po roce 1968 normalizační režim vyžadoval, aby na akcích byl přednášen odpovídající repertoár, k čemuž ti členové sboru, kteří s režimem nesouhlasili, nechtěli přistoupit. To byl také důvod, proč členů sboru čím dál více ubývalo, až se nakonec začátkem 70. let tehdejší sbormistr vzdal své funkce. Protože se nenašla žádná osobnost, která by Jurik dále vedla, svou činnost sbor ukončil.¹²⁸

2.2 Hudební škola v Hranicích

V současné době škola nabízí výuku v hudebním, výtvarném a tanečním oboru, a navštěvuje ji přes 800 žáků.

Co se týče hudebního oboru, působí zde úspěšná tělesa, z nichž některá se pravidelně účastní soutěží, na kterých se velmi dobře umisťují. O jednom z nich, velkém dechovém orchestru, byl v roce 2007 natočen Českou televizí pořad zaměřující se na současnou dechovou hudbu a její interprety, pod názvem *...a tuhle znáte?*¹²⁹

2.2.1 Hudební škola za vedení Františka Brože

Založení hudební školy v Hranicích bylo nápadem odborného učitele zdejší měšťanské školy a dlouholetého člena a tajemníka Pěveckého sdružení moravských učitelů,¹³⁰ Otakara Brdečky.¹³¹ V roce 1923 podal na její vznik návrh, který získal značnou popularitu.¹³² Na základě průzkumů ve školách byl zjištěn velký zájem o hudební vzdělání, a tak bylo rozhodnuto ve prospěch vzniku školy. Její založení bylo provázáno s oslavou stého výročí narození Bedřicha Smetany a také s nepříznivou situací v pěveckém sboru Jurik, ve kterém tehdy docházelo k častému střídání

¹²⁷ Tamtéž, s. 9.

¹²⁸ Tamtéž, s. 10.

¹²⁹ *...a tuhle znáte?: Dechový orchestr ZUŠ Hranice na Moravě* [online]. [cit. 2019-08-22]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1109310286-a-tuhle-znate/407234100031001/>

¹³⁰ BEDNÁŘ, Václav. *Rejstřík osobností*. BEDNÁŘ, Václav, Miroslav ČERNÝ, Jiří LAPÁČEK a Miroslav MARADA. *Hřbitovy v Hranicích a Drahotuších*. Hranice: Město Hranice, 2006, s. 51.

¹³¹ Otakar Brdečka byl otcem spisovatele, scénaristy a kreslíře Jiřího Brdečky, který se podílel na filmové podobě *Barona Prášila*, spolupracoval s Janem Werichem na filmu *Císařův pekař a pekařův císař*, byl spoluautorem scénáře pohádky *Tři veteráni*. Jeho nejslavnějším dílem je film *Limonádový Joe*.

¹³² Do této doby v Hranicích působilo jen několik soukromých učitelů hudby.

sbormistrů. Z tohoto důvodu bylo povinností nového ředitele hudební školy vést současně Jurik.¹³³

Otakar Brdečka navštívil v Praze u příležitosti vánočního koncertu Pěveckého sdružení moravských učitelů tehdejšího rektora pražské konzervatoře J. B. Foerster. Požádal ho o doporučení vhodného absolventa, který by byl schopen vést nově vzniklou Městskou hudební školu Bedřicha Smetany v Hranicích. Foerster mu doporučil Františka Brože, který již jako absolvent konzervatoře před příchodem do Hranic napsal několik skladeb.¹³⁴

Příchod Františka Brože do Hranic byl pro město počátkem nové etapy v rozvoji zdejšího hudebního života: „Významným dědictvím Smetanových oslav v Hranicích jest založení městské hudební školy. Jest to nejen pietní uctění památky mistrovy, nýbrž i čin kulturní, který dává duši města novou pečeť.“¹³⁵

Krátce nato se Brož osvědčil jako schopný ředitel hudební školy a pedagog. Kromě hudební školy a Jurika působil také jako učitel hudební výchovy na hranickém gymnáziu, kde vedl i sbor, se kterým nacvičil Kříčkovu operu *Ogaři*.¹³⁶

Na první léta fungování hudební školy vzpomíná Brož v Pamětní knize městské hudební školy:¹³⁷ „První počátky hudební školy byly krušné. Nebylo vhodných místností ani pomůcek, bylo však mnoho nepřátel, kteří hleděli tuto nutnou a krásnou věc pohřbít. Vypracoval jsem celý vyučovací a finanční plán školy [...] Zápis byl proveden ve dnech 1. – 4. září. V prvních třech dnech bylo zapsáno 12 žáků, teprve čtvrtý den stoupl počet na 78, z toho 28 na klavír a 50 na housle. Spadl nám těžký kámen ze srdce [...] Přijímací zkoušky pak ukázaly ubohou úroveň tehdejší hudební kultury. Zmrzačené pohyby na stejné úrovni s teoretickým věděním. Skutečně jediný žák nebyl na potřebné úrovni. Byly to smutné vyhlídky na budoucí práci. Učitelé

¹³³ NOVOTNÝ, Ludvík. Vzpomínáme hudebního skladatele Františka Brože. *Zpravodaj města Hranic a lázní Teplice nad Bečvou*. 1972, 14(7), s. 4.

¹³⁴ HOLEŠOVSKÝ, Karel. Sedmdesát let hudebního školství v Hranicích. CHUDA, Mojmír, Věra HOLEŠOVSKÁ a Karel HOLEŠOVSKÝ. *70 let Základní umělecké školy v Hranicích*. Hranice, 1994, s. 4.

¹³⁵ Státní okresní archiv (dále SOkA) Přerov – 1. výroční zpráva městské hudební školy B. Smetany v Hranicích (rok 1924-1925), s. 2, inv. č. 10508.

¹³⁶ HOLEŠOVSKÝ, Karel. Sedmdesát let hudebního školství v Hranicích. CHUDA, Mojmír, Věra HOLEŠOVSKÁ a Karel HOLEŠOVSKÝ. *70 let Základní umělecké školy v Hranicích*. Hranice, 1994, s. 4.

¹³⁷ Z důvodu její ztráty není v současné době k dispozici.

těchto žáků se však nestyděli podat protest proti zřízení hudební školy. V takových poměrech začala škola živořit. Klavírní oddělení bylo umístěno v horních částech Besedy, kde v předsíni páchly soudky od piva, houslové oddělení bylo až na náměstí Svobody v budově ve škole u fary. Klavír zapůjčila Beseda Jurik, do houslového oddělení se dal udělati pult. Tak bylo třeba pracovat s napětím všech sil, hodně nezištně, aby nebyl deficit, jak bylo zdůrazňováno stále... První produkce, která se konala, ukázala veřejnosti, jakých výsledků bylo v krátké době dosaženo. To byl první triumf a odtud byla již situace utěšenější.¹³⁸

Ve druhém školním roce vzrostl počet žáků na 145 a příznivé pro školu bylo také to, že se klavírní oddělení podařilo přestěhovat do stejné budovy, kde již sídlilo houslové oddělení, a tak byla škola pohromadě. V této době začala klavír vyučovat také Brožova manželka Marta. Lepší finanční situace také dovolila nakoupit nové nástroje a další vybavení. Ve školním roce 1926-1927 přibyla také nová oddělení – kontrabasové, klarinetové a pro žesťové dechové nástroje. Byl také zřízen žákovský orchestr, který postupem času získal dobrou úroveň a vystupoval na veřejnosti také často jako doprovod Jurika. První velký úspěch v celostátním měřítku si škola připsala ve školním roce 1927-1928, kdy její žáci získali diplom II. třídy za provedení *Klavírního kvintetu a-moll op. 12* Vítězslava Nováka na Výstavě soudobé kultury v Brně v soutěži hudebních škol z celé republiky. Ve školním roce 1928-1929 absolvovali první žáci, z nichž např. Rudolf Heider byl přijat na konzervatoř. V dalších letech školu absolvovali další žáci, ze kterých se poté stali amatérští i profesionální hudebníci. Díky velkému úsilí Františka Brože se také podařilo získat pro školu výhodnější budovu v Janáckově ulici. Za dobu jeho řízení se škola stala skutečným ohniskem hudební výchovy v Hranicích.¹³⁹

Do hudební školy byly přijímány děti od 8 let na zpěv a teorii, od 9 let na klavír a do houslového oddělení, a od 14 let do oddělení dechového.¹⁴⁰ Výuka houslí a klavíru se

¹³⁸ NOVOTNÝ, Ludvík. Vzpomínáme hudebního skladatele Františka Brože. *Zpravodaj města Hranic a lázní Teplice nad Bečvou*. 1972, 14(7), s. 5.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ SOkA Přerov – 1. výroční zpráva městské hudební školy B. Smetany v Hranicích (rok 1924-1925), s. 3, inv. č. 10508.

dělila na dva stupně, a to 3 roky nižší stupeň a 5 let vyšší. Sólový zpěv se vyučoval 5 let a všechny ostatní nástroje 4 roky.¹⁴¹

Co se týče školného v začátcích hudební školy, byla stanovena měsíční částka 40 Kč pro žáky houslového oddělení a 30 Kč pro žáky oddělení klavírního. V případě mimořádného žáka¹⁴² se jednalo o částky 40 Kč za výuku houslí a 50 Kč za výuku klavíru. Brož za vedení školy a vyučování dostával měsíční mzdu ve výši 1300 Kč, vedlejší učitelé pobírali měsíčně 800 Kč.¹⁴³ V roce 1925 začala škola poskytovat i výuku zaměřenou na intonaci (hudební Budeč) za poplatek 5 Kč měsíčně.¹⁴⁴ Tato intonační škola měla za úkol dětem vštěpovat první poznatky z hudby a vzbuzovat hudební zájem. Byla doporučována jako příprava pro ty, kteří se chystali vstoupit do hudební školy ke hře na některý z nástrojů.

Někteří učitelé působící na hudební škole v prvních letech existence měli originální didaktické metody. Z její 2. výroční zprávy se lze dočíst např. o tom, že Antonín Simara (učitel houslového oddělení) vynalezl pomůcku zvanou smykod, který urychloval houslistům začátečníkům správné vedení smyčce. Také František Brož sestrojil intonační tabulku z otáčecích plíšků, která usnadňovala např. pochopení stupnic, intervalů nebo alterování tónů.¹⁴⁵

Za dobu působení Františka Brože v Hranicích byla zdejší hudební kultura velmi kvalitní. Konalo se velké množství koncertů, které vynikaly svou vysokou úrovní, co se týče volby repertoáru a připravenosti žáků, kteří skladby interpretovali.

¹⁴¹ SOkA Přerov – 2. výroční zpráva městské hudební školy B. Smetany v Hranicích (rok 1925-1926), s. 3, inv. č. 10509.

¹⁴² Za mimořádného žáka byla dle kuratoria hudební školy považována dospělá osoba.

¹⁴³ SOkA Přerov, fond Kuratorium městské hudební školy Hranice – Zápisní kniha kuratoria městské hudební školy v Hranicích (schůze z 5. září 1924).

¹⁴⁴ Tamtéž (schůze ze 30. června 1925).

¹⁴⁵ SOkA Přerov – 2. výroční zpráva městské hudební školy B. Smetany v Hranicích (rok 1925-1926), s. 10, inv. č. 10509.

2.2.1.1 Významní žáci Františka Brože a Marty Brožové z hudební školy v Hranicích

Rudolf Heider

Rudolf Heider (1911-1981) byl pedagog, skladatel. Údajně patřil k prvním absolventům Městské hudební školy B. Smetany v Hranicích, kteří poté pokračovali ve studiu na konzervatoři, ačkoliv jeho jméno v prvních dvou výročních zprávách školy nenajdeme. U Františka Brože se učil kompozici a hře na klavír.¹⁴⁶

V roce 1929 se dostal do Brna na konzervatoř, kde studoval skladbu a dirigování, hru na klavír a hru na varhany. Po absolvování konzervatoře v roce 1934 si v Hranicích otevřel soukromou klavírní školu a po odchodu F. Brože do Prahy se stal od září 1941 ředitelem hudební školy v Hranicích. Vyučoval zde hru na klavír a hudební teorii. Působil také jako sbormistr pěveckého sboru Občanské besedy Jurik. V roce 1946 byla v Lipníku nad Bečvou zřízena pobočka hranické hudební školy, která se o rok později osamostatnila, a Rudolf Heider byl jmenován jejím ředitelem.¹⁴⁷

Již při svém studiu konzervatoře začal komponovat své skladby. Jeho absolventská práce třívětá *Symfonieta op. 7* pro velký orchestr získala cenu Františka Neumanna, která byla udělována úspěšným absolventům brněnské konzervatoře. Psal také instruktivní a přednesové skladby pro své žáky, melodramy, chrámovou, orchestrální hudbu, a díky spolupráci s Beskydským divadlem od roku 1946 i scénickou hudbu.¹⁴⁸

Vítězslav Tugendlieb

Skladatel a teoretik Vítězslav Tugendlieb (*1926) patří k významným hudebním osobnostem v Hranicích. Narodil se do muzikantské rodiny, jejíž velká část byla spjata s Občanskou besedou Jurik. Od roku 1932 začal navštěvovat hudební školu v Hranicích, kde se učil u Marty Brožové hře na klavír. Ve třinácti letech začal komponovat a jeho první závažnější skladbou byl *Valčík* inspirovaný *Valčíkem A dur*

¹⁴⁶ SILNÁ, Ingrid. Rudolf Heider. In. *Z hudební historie Hranicka a Lipenska: almanach odborných studií a článků vytvořených pro Hudební a filmové muzeum regionu Hranicko a Muzeum Bedřicha Smetany v Týně nad Bečvou*, ed. František Kopecký. Lipník nad Bečvou: MAS Moravská brána, 2015, s. 21-26.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Tamtéž.

A. Dvořáka. Ačkoliv po absolvování čtvrtého ročníku gymnázia uvažoval o studiu skladby na konzervatoři, rozhodl se nakonec pro studium obchodní akademie.¹⁴⁹

Po 2. světové válce se začal zajímat i s bratrem, který hrál na klarinet, o jazzovou hudbu. Vytvořili spolu a s dalšími amatérskými hudebníky kapelu, pro kterou Tugendlieb upravoval skladby. V letech 1946-1947 studoval s bratrem angličtinu na Hassobury College v Anglii. Pro rozhlasovou stanici BBC zde dokonce natočili jazzovou skladbu do pořadu o českých studentech, kteří zde setrvali.¹⁵⁰

V roce 1946 v Hranicích vznikla skupina Mistral, která později přerostla v big band. Postupně se do něj zapojili i bratři Tugendliebové. V roce 1952 se tento taneční orchestr rozpadl a zbývajících členové, včetně těchto bratrů, vytvořili seskupení nové. Soubor byl velmi úspěšný, hrál na různých společenských akcích, dokud socialistický režim nerozhodl o zákazu jeho činnosti. Od roku 1953 studoval soukromě u Josefa Schreibera hudebně-teoretické disciplíny a později skladbu u Pavla Bořkovce. V roce 1957 získal stipendium Českého hudebního fondu a téhož roku byl v ostravském rozhlasovém studiu natočen jeho cyklus *Čtyři písně pro soprán, flétnu a klavír*. V šedesátých letech 20. století studoval individuálně kompozici na Hudební fakultě AMU v Praze a poté od roku 1974 začal učit na Lidové škole umění v Hranicích. Za celoživotní hudební a pedagogickou činnost mu byla v roce 2007 udělena Cena města Hranic.¹⁵¹

¹⁴⁹ SILNÁ, Ingrid. Vítězslav Tugendlieb. In. *Z hudební historie Hranicka a Lipenska: almanach odborných studií a článků vytvořených pro Hudební a filmové muzeum regionu Hranicko a Muzeum Bedřicha Smetany v Týně nad Bečvou*, ed. František Kopecký. Lipník nad Bečvou: MAS Moravská brána, 2015, s. 14-20.

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ Tamtéž.

3 FRANTIŠEK BROŽ JAKO SKLADATEL

František Brož byl členem Klubu moravských skladatelů (dále KMS)¹⁵² a později i Svazu československých skladatelů.¹⁵³ Členem KMS se stal v roce 1933, kdy spolku zaslal k provedení svou skladbu. To se však nerealizovalo, a tak rok nato své členství ruší. Do spolku se vrací v roce 1937 jako aktivní člen. O dva roky později byl uveden jeho písňový cyklus *Boží zahrada* a v Knize zápisů schůzi KMS jeho jméno figuruje do roku 1941.¹⁵⁴ Členem Svazu československých skladatelů (dále SČS) byl zřejmě od roku 1954¹⁵⁵ až do své smrti v roce 1962.

Za dobu působení v SČS získal dvě tvůrčí stipendia, a to na vytvoření *Sonáty pro violoncello a klavír* a zhudebnění libreta k opeře *Broučci*. V případě prvně jmenovaného díla mu bylo Českým hudebním fondem vyplaceno celkem 2800 Kčs

¹⁵² Klub moravských skladatelů vznikl v roce 1922 a měl za úkol podporovat a šířit novou tvorbu moravských umělců, která byla v Praze přehlížena. To se spolek snažil docílit tím, že pořádal koncerty, na nichž byla provedena podstatná část děl skladatelů z Moravy. KMS pořádal také veřejné přednášky a věnoval se i recenzní publikační činnosti. Činnost spolku byla ukončena v roce 1948, kdy se všechna hudební sdružení sloučila do Svazu československých skladatelů. Existence KMS byla ale v roce 1992 obnovena a funguje dodnes.

ČERNUŠÁK, Gracian. Klub moravských skladatelů. In: *Československý hudební slovník osob a institucí*, ed. Gracian Černušák, Bohumír Štědroň, Zdenko Nováček. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1965, s. 676.

SEDLÁČEK, Marek. Klub moravských skladatelů. In: *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. [cit. 2019-11-06]. Dostupné z:

http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=4006.

¹⁵³ Svaz československých skladatelů zahájil svou činnost v roce 1949 sloučením Syndikátu českých skladatelů, Syndikátu slovenských skladatelů, Přítomnosti, České hudební společnosti a Klubu moravských skladatelů. V roce 1970 bylo sdružení zrušeno a nahrazeno Svazem československých skladatelů a koncertních umělců. Tento spolek existoval až do založení Asociace hudebních umělců a vědců v roce 1990, která existuje dodnes.

ZAPLETAL, Petar. Asociace hudebních umělců a vědců. In: *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. [cit. 2019-11-06]. Dostupné z:

http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_print&tmpl=component&id=1003624.

¹⁵⁴ VOHNOUTOVÁ EL ROUMHAINOVÁ, Suzanne. *Počátky Klubu moravských skladatelů (1919–1928)*. Brno, 2013. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita, s. 194.

¹⁵⁵ Od tohoto roku se v Brožově členské složce objevují posudky na jeho skladby, smlouvy a jiné materiály.

v měsíčních splátkách po 700 Kč.¹⁵⁶ Sonáta byla na klubovém koncertě provedena 26. dubna 1961.¹⁵⁷

Za zhudebnění libreta k opeře měl dostat stipendium v celkové výši 14 400 Kč v měsíčních splátkách 800 Kčs.¹⁵⁸ František Brož ale za svého života dílo nedokončil, a tak libreto zůstalo nezhudebněno.

Opera měla vzniknout na motivy oblíbené pohádky *Broučci* Jana Karafiáta.¹⁵⁹ Libretista Václav Slavík se opíral o její zdramatizovanou podobu.¹⁶⁰

Dílo je rozděleno na pět dějství s prologem. V prvním z nich se představuje malý Brouček, který ještě neumí létat, a seznamuje diváky se svou rodinou. Poté se od jeho maminky dozvídá, že úkolem všech broučků je svítit v noci ostatním. Ve druhém dějství Brouček poznává nové přátele a připravuje se na přezimování. Děj třetího dějství se odehrává na jaře, kdy Brouček poprvé odlétá. Zanedlouho jej ale jiní broučci přivádějí zpět potlučeného, protože letěl příliš blízko k dětem, které ho srazily. Zraněný je uložen do postele, kde ho kamarádka Janinka léčí a maminka mu vypravuje pohádku. Ve čtvrtém dějství se Brouček schází s Verunkou. Chlapcům „Verunkům“ se to ale nelíbí, a tak mu natlučou. Janinka Broučkovi jeho schůzku vytýká a myslí si, že by si měl spíše hledět děvčat z broučků, např. Berušky. V pátém dějství probíhají námluvy a chystá se Broučkova a Beruščina svatba.¹⁶¹

Josef Bachtík (1901-1971) – autor posudku k libretu opery – hodnotí dílo kladně. Píše, že „[...] jednotlivé výstupy jsou řazeny plynule, jsou dostatečně pestré, je v nich pamatováno na kontrasty a jsou i zajímavé a zábavné.“¹⁶² Dále doporučuje se na text zaměřit z hlediska proporcí, protože v něm není jasné např., kde bude zařazena hudba a kde nikoliv. Další slabinou libreta dle Bachtíka je konstrukce

¹⁵⁶ České muzeum hudby – Smlouva o tvůrčím závazku mezi Františkem Brožem a Českým hudebním fondem v Praze z 19. prosince 1959 (archiv Svazu československých skladatelů, členská složka skladatelů – neuspořádáno).

¹⁵⁷ Posudek na tuto skladbu není k dispozici.

¹⁵⁸ České muzeum hudby – Smlouva o tvůrčím závazku mezi Františkem Brožem a Českým hudebním fondem v Praze z 11. listopadu 1960 (archiv Svazu československých skladatelů, členská složka skladatelů – neuspořádáno).

¹⁵⁹ V posudku na libreto Josef Bachtík doporučuje zajistit zvláštní souhlas Karafiátových dědiců.

¹⁶⁰ Autorkou dramatu je spisovatelka Oldra Sedlmayerová.

¹⁶¹ Děj je převyprávěn v posudku libreta Josefa Bachtíka, viz: České muzeum hudby – Posudek Josefa Bachtíka z 9. září 1960 na libreto k opeře *Broučci* (archiv Svazu československých skladatelů, členská složka skladatelů – neuspořádáno).

¹⁶² Tamtéž.

čtvrtého a pátého dějství, kde míní, že Broučkova srážka s Verunkou nekoresponduje se slohem ostatních výstupů a navrhuje vyřešit toto místo baletně. Závěrem konstatuje, že o úspěchu opery rozhodne především hudba, jejímž úkolem bude, aby přenesla na jeviště Karafiátovu typickou „poetickou idylu s moudrým pohledem na život.“¹⁶³

3.1 Brožův kompoziční styl

Rovněž z posudků renomovaných skladatelů na Brožova díla, jež zasílal do Svazu československých skladatelů, lze si udělat do jisté míry představu o Brožově kompozičním stylu. Posudky o něm hovoří jako o seriózním a zkušeném skladateli, který ale většinou ve svých dílech nepřináší závažnější invenci.

V jeho *Klavírní suítě* vidí Jaroslav Zich (1912-2001) klavírní techniku, kterou rozvinul už Debussy (srovnává toccatový typ krajních vět s Debussyho skladbou *Pour le piano*), nicméně první věta kompozice na něj působí spíše jako expozice, po které by se měla tato část skladby teprve rozvinout. Druhá věta (*passacaglia*) se mu jeví jako invenčně nejceněnější, a naopak třetí věta je dle něj nejslabší: „Slabá se mi jeví třetí věta, která není ani pianisticky šťastně stylizována; tak protihlas v levé ruce nelze v předepsaném tempu vyhrát, především však nevyjde zvukově zřetelně.“¹⁶⁴ Celkově Zich hodnotí *Klavírní suitu* jako dílo se solidní invencí, ale v té době už oposlouchanou.

V kompozici *Tři capriccia pro klavír* Zich vyzdvihuje opět toccatovou invenci ve třetí části díla, nicméně zbylá dvě *capriccia* na něj neudělala dobrý dojem. První z nich přirovnává k příležitostné nástrojové studii a druhé dle něj ani neodpovídá tehdejšímu slohu – vyvolává v něm pocit, že se Brož vrátil ke svým starším nápadům. K provedení doporučuje jen třetí *capriccio*, které by mělo být představeno na klubových přehrávkách, kde by takovéto izolované zaznění jedné krátké skladby nevadilo.¹⁶⁵

Dechový kvintet hodnotí Jaroslav Zich mnohem pozitivněji než *Tři capriccia*. Píše o něm jako o práci spíše tradičního rázu zkušeného skladatele. Invence spočívá v tonalitě

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ České muzeum hudby – Posudek Jaroslava Zicha na *Klavírní suitu* ze 13. listopadu 1959 (archiv Svazu československých skladatelů, členská složka skladatelů – neuspořádáno).

¹⁶⁵ Tamtéž, posudek Jaroslava Zicha na *Tři capriccia pro klavír* z 15. listopadu 1958.

a v sazbě, ve které je použita imitační polyfonie (dle něj pro Brože charakteristická). Dále zde poukazuje na dobré vystižení divertimentové povahy skladby, kterou dokazuje hravá staccatová invence. První věta je psána v tradiční sonátové formě, ve které je využito kontrastů. Volná věta na něj působí jako invenčně méně výrazná, stejně jako trio stručného scherza, jehož hlavní část je naopak svěží. „Pozornost upoutá i šťastné užití národních názvuků v první a finálové větě.“¹⁶⁶ Celkově Zich *Dechový kvintet* hodnotí jako seriózní práci, která si zasloužení ocenění i provedení.

Na píseň s průvodem orchestru *Skřivánek* napsal Klement Slavický (1910-1999) značně negativní posudek. Řadí ji ke zvukomalebným a poetickým skladbám, ve kterých je vše podřízeno impresi, nicméně v tomto případě není docíleno žádoucího záměru a dojmu kvůli nedostatečně suverénní virtuozitě. Dle jeho názoru je orchestr obsazen rozpačitě, není zde téměř žádný hudební obsah a zpěvní linie je nevýrazná a toporná. „[...] použití trylků, staccat apod. působí dnes až nepochopitelně zastarale, jako celý postoj autorův k básni tohoto druhu.“¹⁶⁷ Závěrem hodnotí píseň jako technicky nehotovou, dekadentní a téměř bez hodnot.

Posudek neznámého recenzenta na *Klavírní trio* je velmi pozitivní. Píše se v něm o po všech stránkách vynikající práci, autor vyzdvihuje zejména skvělé kompoziční provedení skladby, formální ucelenost, charakterové odlišení jednotlivých vět a výborné nástrojové cítění. Dílo bylo doporučeno k provedení a zařazení do tvůrčí soutěže.¹⁶⁸

Ve *Suitě pro sólové housle* vyzdvihuje Jan Kapr (1914-1988) hlavně její dobré obsazení, nástrojové cítění a stylizaci, a píše o ní jako o užitečném příspěvku houslové literatury. Nicméně nehodnotí příliš kladně invenci, kvůli které není možné mluvit o uměleckém obohacení a přínosu. Dále Kapr posuzoval výrazové prostředky skladby, které se podle něj v některých částech skladby liší: „Druhá část, Variace, svou především kontrapunktickou strukturou dosahuje většího melodického i harmonického napětí – některé alterované útvary zde dokonce působí i trochu násilně vzhledem k základnímu stylu skladby a rázu invence. Naproti tomu obě krajní části působí po melodické i harmonické stránce značně prostěji, hojně využívajíce přirozeného

¹⁶⁶ Tamtéž, posudek Jaroslava Zicha na *Dechový kvintet* z 15. listopadu 1958.

¹⁶⁷ Tamtéž, posudek Klementa Slavického na píseň s průvodcem orchestru *Skřivánek* ze 7. března 1955.

¹⁶⁸ Tamtéž, posudek (autor neznámý) na *Klavírní trio*.

tónového terénu, daného zvukem prázdných strun [...]“¹⁶⁹ Závěrem doporučuje zařazení provedení *Suity pro sólové housle* v klubu do takového pořadí skladeb, které by svým zaměřením sledovalo určitý instruktivní problém, např. mezi skladby psané pro sólové smyčcové nebo dechové nástroje.

Dva smíšené sbory, které zhudebňují lyrické básně Františka Slavíka *Jirní píseň* a *Večer*, hodnotí Zdeněk Blažek (1905-1988) vcelku pozitivně. V případě prvního sboru Brož podle něho dokáže vždy navodit určitou náladu, dobře využívá charakteristiky tónin a dokáže výraz gradovat. Na druhou stranu ale kritizuje nevhodné nástupy hlasů (např. po kvintové poloze následuje poloha oktávová) a nevyrovnanost zvuku (unisono tenorů a basů od začátku sboru). V případě druhého sboru Blažek vyzdvihuje sólo ve středním díle, které se Brožovi povedlo dobře tonálně odlišit. Závěrem Blažek o skladbě píše, že si cestu k širokým vrstvám posluchačů najde díky prostému a upřímnému vyjádření lásky k přírodě a její věčné kráse.¹⁷⁰

Autor posudku na *Chromatické variace* Miroslav Juchelka (1922-2001) pohlíží na tuto skladbu velmi kriticky. Píše o ní jako o nešťastné kompozici s omezenou invencí, harmonií i nástrojem (akordeon). Dle jeho názoru jde o etudu ke cvičení chromatických stupnic, ve které je jedinou invencí motiv polky, který ale rychle přechází zpět k neustálému „[...] přemílání chromatické stupnice nahoru a dolů.“¹⁷¹ Po instrumentální stránce hodnotí skladbu místy jako zbytečně přeplněnou, „zdublovanou“ a v některých pasážích naopak jako „děravou“. Na závěr hodnotí *Chromatické variace* jako skladbu bez možnosti širší provozovatelnosti (uvádí, že ji provozuje vlastně pouze Milan Bláha) z důvodu invenční stereotypnosti a místy až nehratelné stylizaci, která najde své využití jen jako instruktivní kompozice na školách.

Viktor Kalabis (1923–2006) o *Smyčcovém kvartetu č. 2* píše, že je skladbou po řemeslné stránce velmi solidní. První věta je čtyřhlasou fugou v „bachovském“ stylu, ovšem s druhou větou (scherzo) je dle něj nakládáno příliš mechanicky, protože díl AB je v repríze doslova opsán. Celkově Kalabis toto pětivěté dílo hodnotí tak, že nepřináší nové obsahové hodnoty, ale je řešen zajímavě po formální stránce. „Poněkud méně nosná invence je nahrazována kontrapunktickou prací. Autor přemýšlí a má

¹⁶⁹ Tamtéž, posudek Jana Kapra na *Suitu pro sólové housle* z 28. července 1957.

¹⁷⁰ Tamtéž, posudek Zdeňka Blažka na *Dva smíšené sbory* z 10. dubna 1959.

¹⁷¹ Tamtéž, posudek Miroslava Juchelky na *Chromatické variace* ze 3. března 1956.

vynalézavou fakturu, poněkud únavná, však takřka neustálá účast všech čtyř nástrojů ve hře, která působí šedivým dojmem.“¹⁷²

Brožovo nejzávažnější dílo, *Symfonii*, hodnotí Vladimír Sommer (1921-1997) kladně. Píše o ní, že je to kompozice velmi seriózní, není v ní nic odbyto a je zde vše propracováno od nejrůznějších figurací až po velkou čistotu harmonické práce a pečlivé vedení hlasů. Vypozoroval také ve skladbě vlivy hudby pozdního romantismu (melodické invence, harmonie, instrumentace) a konstatoval, že Brožovi nejspíše nejde o objevení nových možností. Vyzdvihuje (např. ve druhé větě) dosažení pozoruhodného prožitku a zaujetí. Negativně však hodnotí tematický materiál obou krajních vět, který nepovažuje za nejvhodnější pro formální útvar symfonie. Celkově Sommer *Symfonii* považuje za velmi vážné dílo, které je pro Brože reprezentativní.¹⁷³

Nedlouho po smrti byl František Brož autorem programového textu k provedení jeho II. smyčcového kvartetu na svazovém koncertu označen za „[...] skladatele s mimořádnou skladebnou erudicí, jemným cítěním a vkusem,“¹⁷⁴ jenž sice skladebnětechnicky dosáhl vysoké úrovně, jinak však zůstal jeho kompoziční styl tradiční a „[...] jen zpomaleně se domáhal změn v tvůrčím postupu.“¹⁷⁵ Ladislav Šíp (1922-1993) v předmluvě k vydání partitury Brožovy symfonie uvádí, že byl také pokračovatelem tradice svých učitelů., přičemž vliv J. B. Foerster a nacházel „v hloubce citu a v koncepci kontrapunktické techniky,“¹⁷⁶ a působení V. Nováka bylo podle něho zas pozorovatelné v „jasné, pevně sevřené a propracované formě, ve stylizační rozmanitosti a v harmonické logice jeho tvorby.“¹⁷⁷

Na základě analýzy Brožovy symfonie se sama pokusím zhodnotit jeho kompoziční styl a zjistit tak, do jaké míry je možno souhlasit s recenzentem tohoto díla – Vladimírem Sommerem.

3.2 Analýza Brožovy *Symfonie* (*Sinfonie*)

Symfonie byla dokončena v srpnu 1953 a poprvé provedena 10. dubna 1954 Symfonickým orchestrem hlavního města Prahy FOK za řízení dr. Václava Smetáčka.

¹⁷² Tamtéž, posudek Viktora Kalabise na *Smyčcový kvartet č. 2* ze 30. března 1962.

¹⁷³ Tamtéž, posudek Vladimíra Sommera na *Symfonii* ze 3. března 1958.

¹⁷⁴ Tamtéž, program Hudební středy z 20. listopadu 1963.

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ ŠÍP, Ladislav. Předmluva. BROŽ, František. *Sinfonia: Partitura*. Praha: Panton, 1960, s. 5.

¹⁷⁷ Tamtéž.

Tvoří ji čtyři věty (Allegro giubiloso, Adagio, Presto, Larghetto) a její ráz je radostný a slavnostní.¹⁷⁸

Allegro giubiloso (1. věta)

První věta (Allegro giubiloso) je psána v sonátové formě. Expozice je uvedena jednotaktovým zdvihem, a poté v lesních rozích zaznívá hlavní téma, které představuje 8 taktovou větu, přičemž předvětí je složeno z dvoutaktového fanfárového motivu na D, jenž je v příštích dvou taktech imitován dalšími žesti na T. V závěti je pak tento motiv rozšířen tak, že je v sekvenci opakována figura dvou osmin a noty čtvrtéové.

Ukázka 3.1

Brož, F.: *Symfonie* (1. věta) – hlavní téma (takty č. 1-4).

Brož, F.: *Symfonie* (1. věta) – hlavní téma (takty č. 5-8).

Brož, F.: *Symfonie* (1. věta) – hlavní téma (takt č. 9).

¹⁷⁸ Tamtéž.

V následujících taktech nastupuje jednoduchá motivická práce a tonální skoky do B dur (takt č. 14), D dur (takt č. 15), zpět do B dur (takt č. 16) a zase do D dur (takt č. 16). V tomto úseku zaznívá část tématu i ve violoncellu a v kontrbasu a od 18. taktu dále pracuje skladatel s jejími motivickými články. Objevuje se zde motivická varianta úvodního kvartového postupu, odděluje se závěrečný motiv tématu a jeho inverze.

Ve 26. taktu zaznívá v G dur nová třítaktová varianta hlavního tématu, která imitačně (kanonicky) nastupuje v dalších hlasech. Poté následuje evoluce (vedoucí k vedlejšímu tématu), ve které se opět pracuje inverzně a imitačně s motivy tématu hlavního. Nachází se zde tóninové skoky z d moll do b moll a zpět. V celé této oblasti dochází ke zdvojování melodie v dřevěných dechových nástrojích a ve smyčcích.

Ukázka 3.2

Brož, F.: *Symfonie* (1. věta) – imitačně zpracovaná třítaktová varianta hlavního téma (takty č. 26-28).

V 54. taktu nastupuje v E dur v hoboji (s imitací v klarinetu) kantabilní vedlejší téma, jež na rozdíl od fanfárového hlavního tématu probíhá především v sekundových krocích. Brož se snaží zachovat kontrast mezi tématy (např. hlavní je vzestupného charakteru, vedlejší sestupného; různé intervalové složení, jiný charakter).

Ukázka 3.3

Brož, F.: *Symfonie* (1. věta) – vedlejší téma (takty č. 54-58).

Po zaznění vedlejšího tématu se přechází do A dur, a záhy (od t. 75) dění směřuje k vrcholu expozice, v němž ve fortissimu znovu citují dřeva i smyčce vedlejší téma, tentokrát na dominantě v F dur.

Taktem č. 82 začíná provedení uvedením deformované vedlejší myšlenky, jež je současně přednášena ve dřevěch (picc., Ob., Cl.) a v houslích a v kánonickém odstupu také v trubce. Dosavadní tonální stabilita se rozostřuje a hudba nabývá rovněž toccatového charakteru (triolová figurace vůči šestnáctinovým kvartolám), přičemž ve figuracích se objevují diminuované varianty motivů odštěpených z vedlejšího tématu. Současně opakovaně nastupuje v intervalově nezměněné podobě hlava tématu hlavního, jež bývá i vně rozšiřována (např. v t. 97) a v augmentované podobě v t. 105, kde téma poněkud překvapivě uprostřed provedení zazní v hlavní tónině. Zanedlouho ale tuto tóninu opouští a pokračuje v C dur a dále v h moll. Do provedení Brož ještě vkládá pochod (quasi una marcia, od t. 121) vystavěný na variantě vedlejšího tématu nad prodlevou na tónu fis.

Ukázka 3.4

(H) Quasi una marcia (♩ = 120)

Cl. basso in B
Fag.
Ccr.
Trbne
Timp.
T. picc.
Gr. cassa.
Arpa
Viol. I
Cbassi

(H) Quasi una marcia (♩ = 120)

Brož, F.: *Symfonie* (1. věta) – vložený pochod (takty č. 121-125).

V taktu č. 140 začíná repríza, která téměř doslovně cituje expozici. V taktu č. 238 následuje koda, v níž jsou ještě témata naposledy citována, a postupným pianissimem věta končí. Pro 1. větu symfonie je příznačná jednoduchá motivická práce s nepřiliš invenčně zajímavým tematickým materiálem a tóninové skoky namísto postupných modulací.

Adagio (2. věta)

Druhá věta symfonie je pomalá v třídlínné formě *A B A'*.

Díl A má variační průběh, jenž je možno schematicky vyjádřit *a, a', a'', a*. Kantabilní melodie, jež dozrává v jednotlivých malých dílech obměny, je přednášena v dřevěných dechových nástrojích nebo smyčcích.

Melodie tématu prvního dílu (in es) v souzvuku s ostinátním doprovodem vytváří pultónová zahuštění, což působí kontrastně vzhledem k 1. větě.

Ukázka 3.5

I. Fagotti II.

I., II. Corni in F III., IV.

Timpani

Arpa

Adagio (♩ = 63)

I. Violini II.

Viola *con sord.* *ppp*

Violoncelli *pizz.*

Contrabassi *pp*

Brož, F.: *Symfonie* (2. věta) – úvodní téma (takty č. 1-5).

C. ingl.

Fag. I.

Viola

Violoncelli

Contrabassi

Brož, F.: *Symfonie* (2. věta) – úvodní téma (takty č. 6-9).

Variace úvodního tématu *a'* (od 18. taktu) je přenesena do nové tóniny (in cis) v doprovodu se objevuje tympán, jenž rytmicky imituje pizzicato violoncella a figurace v houslích, které jsou vůči sobě inverzní. Téma se postupně rozvíjí v působivý tříhlas hoboje, klarinetu a fagotu.

Ukázka 3.6

Brož, F.: *Symfonie* (2. věta) – část tříhlasu (takty č. 22-25).

V další variaci *a''* (v h moll) se melodie poprvé objevuje i v houslích (je zde pracováno s vysokými polohami) a doprovodná inverzní figurace se rozšiřuje i do violy. V taktu č. 43 se opět vrací úvodní podoba tématu *a*.

V taktu č. 59 začíná střední část věty, která přináší kontrast – v prvním dílu (*A*) převažuje chromatika, kdežto druhý díl (*B*) je diatonický (*C dur*), v klenuté melodii převažují kvartové skoky a sekundy. Téma této části (viola sólo) je odvozeno z druhé věty Brožovy violové sonáty (elegie na smrt přítele, padlého za revolučních bojů v roce 1945).¹⁷⁹ K viole se postupně v unisono od taktu č. 69 přidává hoboj a od taktu č. 77 i flétna a první housle za doprovodu opět inverzní figurace (takt č. 81) ve smyčcích a dřevěch. Od taktu č. 89 hrají téma unisono 1. i 2. housle s violoncellem, viola přechází do doprovodu. Od tohoto okamžiku se postupně přechází k návratu dílu *A*.

Poslední díl *A'* začíná 108. taktem. Zde se doslovně opakuje díl *A* až do 133. taktu. Dále se pracuje s motivy tématu *a* (dělení), původní zůstávají jen inverzní figurace ve viole. V posledních taktech zaznívá augmentovaná část tématu *a* ve fagotu a objevuje se úvodní ostinato v kontrabasu, které se v posledních třech taktech 2. věty metricky pozměňuje – mezi jednotlivými osminovými notami se objevují osminové pomlky, které chod ostinata zklidňují až do úplného konce věty.

¹⁷⁹ ŠÍP, Ladislav. Předmluva. BROŽ, František. *Sinfonia: Partitura*. Praha: Panton, 1960, s. 5.

Presto (3. věta)

Třetí věta (psána v C dur) je klasickým scherzem v 3/8 taktu obsahující trio ve střední části. Forma je tedy A B A'.

Věta začíná krátkou introdukcí, po které nastupuje téma dílu *a* v hoboji, jež představuje jednoduchý popěvek o rozsahu čtyř tónů. V doprovodné rovině Brož pracuje s pizzicaty smyčců evokujícími ozvěnu posledního tónu tématu.

Ukázka 3.7

The musical score shows measures 10-19. The woodwind section (Flute, Oboe, Clarinet, Bassoon) plays a melodic line. The string section (Violins, Violas, Cellos, Double Basses) plays a pizzicato accompaniment. The tempo is Presto.

Brož, F.: *Symfonie* (3. věta) – hlavní téma dílu A (takty č. 10-19).

Poté se téma doslovně zopakuje a přechází v As dur (bez modulace) do samotných smyčců. Po nich totéž zopakují dechy. Dále Brož pracuje s velmi jednoduchými prostředky motivické práce (dělení, demotivace apod.), motivické varianty se prolínají všemi nástroji. Od t. 80 vnáší do motivicky, harmonicky i tonálně stále stejného průběhu alespoň nový taneční prvek, kdy se k šestnáctinové figuře klarinetu a osminovému staccatu fagotu přidává tamburína, která střídá rytmus 2/8 a 3/8 taktu. Trubka zde hraje motiv tématu dílu *a* rovněž ve staccatu.

Ukázka 3.8

The image shows a musical score for five instruments: Clarinet (Cl.), Bassoon (Fag.), Trumpet (Trba), and Tamburino. The score is written for measures 80-90. The Clarinet and Bassoon parts are marked *staccatissimo* and *f*. The Trumpet part is marked *f* and *1. solo*. The Tamburino part is marked *mf*. The music features a staccatissimo motif that is repeated and chromatically shifted.

Brož, F.: *Symfonie* (3. věta) – taneční prvek dílu A (takty č. 80-90).

Tento staccatový motiv pokračuje dále v téměř celém orchestru unisono a přechází v drobné obměně (oktáva a dva repetované tóny) i do dílu *b* v E dur (od taktu č. 120). Tento motiv je zde chromaticky posouván a přidává se k němu jednoduchá melodie zdvojená v dřevěných dechových nástrojích a v houslích, jež spolu s motivickou figurací vytváří disonance, jež postupně vytlačí diatonický základ. Závěrečný úsek dílu *b* postupně vyústí k návratu dílu *a* a výchozí C dur.

Díl B je dvoudílným triem hoboje, klarinetu a fagotu, které je zahájeno pastorální dudáckou melodií (v Des lydické).¹⁸⁰ Její trylkový motiv se rozvíjí dále a objevuje se i v doprovodu smyčců. Část druhého dílu tria (v As dur) je odvozena ze staccatového motivu dílu A. Prolínají se zde motivy obou velkých dílů až do konce tria, kde se jeho úvodní melodie zopakuje.

Poté následuje zkrácená repríza dílu A. Objevuje se zde jen část *a*, po které následuje místo části *b* koda. Zde Brož opět užívá motivů z dílu *a*, které jsou kromě dřevěných dechových nástrojů a smyčců patrný i v tympánech.

¹⁸⁰ ŠÍP, Ladislav. Předmluva. BROŽ, František. *Sinfonia: Partitura*. Praha: Panton, 1960, s. 6.

Ukázka 3.9

poco rit. L *Meno mosso* ♩ = 100

Ob. I, II
Cl. I, II
Fag. I, II
Cor. I, II
Trbné a Tuba I, II
Vle
Vcelli
Cbassi

poco rit. L *Meno mosso* ♩ = 100

Ob. I, II
Cl. I, II
Fag. I, II

Brož, F.: *Symfonie* (3. věta) – začátek tria (*Meno mosso*) dílu B (takty č. 321-344).

Larghetto (4. věta)

Tato věta v sonátové formě začíná pomalou introdukcí ve Fis dur, z níž je později odvozeno jak hlavní, tak vedlejší téma věty. Hlavní téma nastoupí po 11 introdukčních taktech v dechových nástrojích a smyčcích a má modální zabarvení (G mixolydická s malou sekundou).

Ukázka 3.10

Ⓐ Allegro vittorioso (♩. 80)

Fl.
Ob.
Cl.
Fag.
Cor.
Trbe
Trbni
eTuba
Timp.

Ⓐ Allegro vittorioso (♩. 80)

Viol.
Vle
Vcelli
Cbassi

Brož, F.: *Symfonie* (4. věta) – hlavní téma (takty č. 12-17).

I poté Brož pracuje s vyděleným motivem prvního taktu tématu, jenž se dále proměňuje v jednoduchých motivických variantách, znějících v unisono dechových dřevěných nástrojů a smyčců, přičemž žestě k tomu tvoří jednoduchý akordický základ, u čehož setrvá skladatel po celou oblast hlavního tématu. V této části užívá velmi vysokých poloh fléten a houslí, které se později objevují i v provedení. Co se týče tóninového plánu, vyskytují se zde opět převážně tóninové skoky bez modulací (např. v taktu č. 41 Cis dur.) Pětitaktové vedlejší téma (*Meno mosso quasi andante, dolce*) začíná taktem č. 58 v A dur. Kontrastuje s tématem hlavním, které bylo stručné (dvoutaktové) a spíše pochodového charakteru (*Allegro vittorioso*). Jak je však z notového příkladu patrné, ani toto téma nevykazuje velkou melodickou invenci, jelikož vlastně sestává z jediného úvodního motivu, jenž se zde buď opakuje nebo drobně intervalově proměňuje, jedinou zvláštností je jeho nepravidelný metrický průběh.

Ukázka 3.11

Cl.

Fag.

© *Meno mosso quasi andante* (♩ = 69)
dolce
mf dolce
p

Brož, F.: *Symfonie* (4. věta) – vedlejší téma (takty č. 58-59).

Cl.

Fag.

Brož, F.: *Symfonie* (4. věta) – vedlejší téma (takty č. 60-62).

Vedlejší téma poprvé zní v klarinetu a fagotu, podruhé ho přebírají ostatní dechové dřevěné nástroje a housle. Tuto část poté Brož evolučně zpracovává. Opět zde uplatňuje dělení jednotlivých motivů z tématu, které se v různých nástrojích imitují. Např. v taktu č. 68 ve flétně a hoboji vydělil úvodní motiv a od taktu č. 76 se

v prvním hoboji a klarinetu objevuje motiv z druhého taktu tématu, který v inverzi doplňuje druhá sekce těchto nástrojů. Před provedením (od taktu č. 89) zazní vedlejší téma ještě jednou v celém orchestru. Melodie je zdvojená ve flétnách, hoboích a houslích, protihlas zní v klarinetech, fagotech, viole, violoncellech a v kontrabasu, přičemž hlasy nastupují kanonicky.

Od 93. taktu je zahájeno provedení, ve kterém pracuje s tématy ze všech vět. Začíná diminuovanou variantou z introdukce 4. věty, která opět zní v unisono vrchních dřevěných dechových nástrojů a smyčců spolu s imitací v nástrojích spodních (až do taktu č. 100). V taktech č. 101-102 se objevuje ve spodních žestích a smyčcích hlavní téma poslední věty a po něm hned nastupují ve 103. taktu hned tři různá témata: v lesních rozích hlavní téma první věty; v pozounu, tubě, violoncellu a kontrabasu přetrvává téma poslední věty; a v houslích zní hlava vedlejšího tématu první věty. Dále se motivy těchto témat variují (např. diminue, staccata) v různých nástrojích.

Ve vrcholu provedení (od taktu č. 120) dochází k syntéze témat symfonie, jejichž motivy Brož různě kombinuje. Např. v taktech č. 120-123 zní ve fagotu hlavní téma a hned po něm vedlejší téma první věty, zatímco současně ostatní dechové dřevěné nástroje hrají vedlejší téma poslední věty a v houslích zní vedlejší téma první věty.

Po provedení následuje od taktu č. 135 téměř doslovná repríza s kodou. Liší se od expozice jen tím, že vedlejší téma zde nastupuje hned v celém orchestru, neuvádí se poprvé v klarinetu a jeho repríza probíhá v hlavní tónině symfonie – v G dur.

Koda (od taktu č. 211) začíná citátem hlavního tématu čtvrté věty, po něm melodii přebírají dechové žesťové nástroje, které většinou v poslední části symfonie byly spíše doprovodem. Nyní se role obrací – doprovází je dechové nástroje dřevěné a smyčce. Melodie je zde tvořena opět syntézou témat všech vět, zatímco v doprovodu Brož používá ostinata a figurace, které ve fortissimu celou symfonii zakončují.

Ukázka 3.12

I

The musical score is presented in three systems. The first system (measures 120-122) shows a complex texture with multiple themes being synthesized. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and dynamic markings like 'sf' (sforzando). The second system (measures 123-134) continues the complex texture, with the same themes being synthesized. The third system (measures 135-146) shows the same complex texture, with the same themes being synthesized. The score is written in a standard musical notation with a key signature of one flat and a time signature of 4/4.

Brož, F.: *Symfonie* (4. věta) – vrchol provedení, syntéza témat (takty č. 120-122).

Analýza Brožovy *Symfonie* měla za úkol demonstrovat kompoziční styl. Z tohoto rozboru je patrné, že byl František Brož tradičním skladatelem, kterého téměř nezasáhlo aktuální dění v oblasti kompozice hudby. Sommerovo přirovnání *Symfonie* k dílům pozdního romantismu působí nadsazeným dojmem, protože Brož nedosáhl ani na harmonické komplikace svých učitelů, odvážných modulačních přechodů ve spojovacích úsecích sonátové formy se pak zcela vzdává. Pokud pracuje s disonancemi, činí tak velmi opatrně a spíše cestou zahušťování diatonických souzvuků a jednoduché chromatiky. Rovněž formálně je koncepce tohoto díla velmi konvenční.

Vladimír Sommer však zcela oprávněně kritizuje nízkou úroveň melodické invence krajních sonátových vět, což se ovšem týká i věty scherzové, která až zaráží svou banalitou. V tomto ohledu se nejzdařileji jeví pomalá druhá věta. V závěrečné větě resumuje skladatel tematický materiál symfonie a v této chvíli se ukazuje jeho značná motivická příbuznost. Na jednu stranu může být tento faktor přičten Brožově snaze o monotematicnost (či monomotivismus), pro což patrně našel inspiraci u svého učitele Vítězslava Nováka. Na stranu druhou však vyvstává pochybnost, zda skutečnost, že si veskrze banální tematický materiál jednotlivých vět sobě vzájemně podobá, není jen důsledkem nedostatečného kompozičního nadání. Bohužel ani v orchestrální instrumentaci si Brož nepočíná příliš odvážně, když v celé symfonii takřka schematicky volí způsob zdvojování melodií v nedělených sekcích dřevěných dechových nástrojů a smyčců s protihlasem v žestích a nevyužívá originálnějších nástrojových kombinací.

ZÁVĚR

František Brož byl za svého života uznávaným pedagogem, sbormistrem a dirigentem. Už při studiu na Pražské konzervatoři, kde mj. prošel kompozicí u Josefa Bohuslava Foerster a mistrovskou školou Vítězslava Nováka, vedl několik pěveckých sborů, a dokonce i dirigoval Českou filharmonii. Největší úspěchy zažíval v Hranicích na Moravě. Zde založil hudební školu, která dodnes vychovává velmi kvalitní hudebníky. Stal se hlavním organizátorem místní hudební kultury, jež byla v letech jeho působení v tomto městě na dosud nevídané úrovni. K tomu mu pomohla i jeho první žena Marta, díky jejímuž materiálnímu zajištění bylo možno do Hranic zvát známé umělce. Kromě hudební školy se ujal také vedení sboru a orchestru již existující občanské besedy Jurik, která Františku Brožovi vděčila za její nejúspěšnější období, kdy jako první československý sbor mohl vystoupit v Cařihradu (dnešním Istanbulu). Tento zájezd se uskutečnil díky Brožovým kontaktům se zdejší konzervatoří, které získal, když v období 1. světové války působil jako violista v cařihradském vojenském orchestru.

I po odchodu do Prahy pokračuje jeho profesionální kariéra. Jako dirigent působil např. v operním souboru Opera-Studio, nebo v rozhlasových orchestrech. Kromě toho byl angažován krátce i jako lektor hry z partitur na AMU. Velkou část svého života strávil na Pražské konzervatoři, kde se stal státním profesorem a vyučoval zde kompozici až do své smrti. O tom, že byl váženým pedagogem, svědčí také jeho finanční odměna za tuto práci, která byla poměrně vysoká a stále rostla až do doby, kdy odešel do starobního důchodu. V tomto období vyučoval své žáky bezplatně, což dokazuje to, jak byl František Brož své práci oddaný. Je rovněž tvůrcem dvou učebnic pro studenty konzervatoře.

Během svého života se věnoval rovněž kompozici. Byl členem několika spolků, např. České hudební společnosti nebo Svazu československých skladatelů. Psal díla komorní, orchestrální a věnoval se i písničce. Měl také ambice zkomponovat operní dílo, v jehož dokončení mu zabránila smrt. Kvalita jeho skladeb kolísala, což je patrné z jejich dobových hodnocení. V některých jeho dílech je patrná „novákovská“ škola. Celkově z posudků na Brožova díla vyplývá to, že byl spíše lepším pedagogem než skladatelem.

Analýza *Symfonie* spíše potvrzuje negativní hodnocení skladatelových kompozičních schopností. Lze souhlasit s míněním Vladimíra Sommera, jejího dobového svazového oponenta, který poukazuje na nepřiliš komplikovanou harmonii a málo invenční tematický materiál.

Osobnost Františka Brože dosud nestála v centru hlubší pozornosti muzikologů, což znamená, že zpracování bakalářská práce provázely mnohé komplikace především po heuristické stránce. Sestavit celistvý profil této osobnosti bylo velmi časově, organizačně a v neposlední řadě i finančně náročné. Úskalím, které ztížilo proces vzniku práce, byla také absence nahrávky k analyzované skladbě a nedostupnost partitur k většině jeho jiných děl. I přes tyto problémy se snad v této práci podařilo „znovuobjevit“ Františka Brože a připomenout jeho význam zejména jako důležitého organizátora hudebního života a pedagoga.

RESUMÉ

Tato práce pojednává o českém skladateli a pedagogovi Františku Brožovi. Jelikož o této významné kulturní osobnosti města Hranice nebylo napsáno žádné ucelené dílo, je cílem práce tuto mezeru vyplnit.

Text je rozdělen na tři hlavní části, které se podrobněji zabývají jeho životem, působením v Hranicích na Moravě a jeho kompozičním stylem. Ten je demonstrován analýzou jeho stěžejního díla – *Symfonie*.

Jádrem celé práce je její druhá část, ve které je čtenáři přiblížena hudební kultura v Hranicích a Brožův vliv na ni. Tato kapitola nabízí jak nástin historie občanské besedy Jurik, tak objasnění okolností, za kterých byla v tomto městě založena hudební škola, jíž se František Brož stal prvním ředitelem.

RESUMÉ

Texte traite de František Brož, compositeur et éducateur, qui était actif dans la ville de Hranice. Attendu q'il n'existe aucun ouvrage exhaustif sur cette personnalité culturelle exceptionnelle, nous visons à combler cette lacune.

Le texte est articulé en trois parties principales. Nous parlons profondément de sa vie et de son activité à Hranice – une ville de la République tchèque située dans la région de Morava – alors que dans sa jeunesse, elle faisait partie de la monarchie Autriche-Hongrie, puis de la Tchécoslovaquie. La suite décrit son style de composition, qui est illustré par l'analyse de sa composition principale – La Symphonie.

La deuxième partie est essentielle pour cette these. Elle traite de la culture musicale de Hranice et l'influence de Brož sur celle-ci. Ce chapitre offre un aperçu historique de l'association de citoyens Jurik et explique les circonstances dans lesquelles a été créée l'école de musique, dont Brož est devenu le directeur

SUMMARY

This text treats František Brož, who was a composer and an educationist active in the city of Hranice. Since there has not been written any comprehensive work about this outstanding cultural personality, we aim at fulfilling this gap.

The text is articulated into three main parts. In depth, they treat his life and his activity at Hranice, a city in the region of Morava, which is part of the Czech Republic nowadays, while in his youth it was part of the Austria-Hungary monarchy and then of the Czechoslovakia. His compositional style is exemplified by the analysis of his main composition – The Symphony, in the third part.

The second part is essential for the entire text. Its reader is acquainted with the music culture in Hranice and how Brož influenced it. This chapter offers both a historical outline of the citizen club Jurik, and explains the circumstances of the establishment of the music school, the director of which Brož became.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Literatura

1. BEDNÁŘ, Václav, Miroslav ČERNÝ a Jiří LAPÁČEK. *Hřbitovy v Hranicích a Drahotuších*. Hranice: Město Hranice, 2006.
2. BEDNÁŘ, Václav. *Osudové osmičky 20. století v Hranicích*. Hranice: Město Hranice, 2008.
3. BROŽ, František. *Generalbas a Continuo*. Praha: Hudební Matice Umělecké Besedy, 1948.
4. BROŽ, František. *Sinfonia: Partitura*. Praha: Panton, 1960.
5. ČERNUŠÁK, Gracian, Bohumír ŠTĚDRŮN a Zdenko NOVÁČEK. *Československý hudební slovník osob a institucí. Sv. I. A-L*. Státní hudební vydavatelství, Praha 1963.
6. ČERNUŠÁK, Gracian, Bohumír ŠTĚDRŮN a Zdenko NOVÁČEK. *Československý hudební slovník osob a institucí. Sv. 2. M-Ž*. Státní hudební vydavatelství, Praha 1965.
7. DAHLHAUS, Carl. *Riemann Musik-Lexikon*. Mainz: B. Schott's Söhne, 1972.
8. GARDAVSKÝ, Čeněk a Jan SEIDEL. *Skladatelé dneška*. Praha: Panton, 1961.
9. GREGOR, Vladimír. *Hudební místopis severomoravského kraje*. Ostrava: Profil, 1987.
10. CHUDA, Mojmír, Věra HOLEŠOVSKÁ a Karel HOLEŠOVSKÝ. *70 let Základní umělecké školy v Hranicích*. Hranice, 1994.
11. INDRA, Bohumír. *Hranice a okolí*. Brno: Rekord, 1934.
12. KOPECKÝ, František. *Z hudební historie Hranicka a Lipenska: almanach odborných studií a článků vytvořených pro Hudební a filmové muzeum regionu Hranicko a Muzeum Bedřicha Smetany v Týně nad Bečvou*. Lipník nad Bečvou: MAS Moravská brána, 2015.
13. KRAMOLIŠ, Čeněk. *Almanach a katalog krajinské výstavy Pobečví v Hranicích*. Hranice: Snaha, 1927.
14. KUBÁŇ, Josef. Vítězslav Novák a pražská konzervatoř. In. *Národní umělec Vítězslav Novák: studie a vzpomínky k 100. výročí narození*, ed. Bohumír Štědroň, Karel Padrta. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 1972.
15. LUDVOVÁ, Jitka. František Brož. In. *Biografický slovník českých zemí Brum*, ed. Pavla Vošahlíková. Praha: Libri, 2007.

16. MAŇAS, Vladimír. Hranické literátské bratrstvo – moravský Metuzalém nebo spíše Josef z Arimatie. In: *Hudba v Olomouci a na střední Moravě I.*, ed. Eva Vičarová, Ingrid Silná. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007
17. NOVÁK, Vítězslav. *O sobě a o jiných*. Praha: Supraphon, 1970.
18. RACEK, Jan. *Bedřich Smetana a Morava*. Brno: Průboj, 1946.
19. REINBERGER, Jiří. *Česká varhanní tvorba II*. Praha: SNKLHU, 1956.
20. SMOLKA, Jaroslav. *Malá encyklopedie hudby*. Praha: Editio Supraphon, 1983.
21. STÁREK, Zdeněk. *Slovník českých sbormistrů A-L*. Praha: Divadelní ústav Praha – Hudební oddělení, 1982.
22. TARABA, Bohuslav a Milada TARABOVÁ. *Naše společná cesta 1914-1967*. Praha: [s.n.], 1972.
23. ULRICH, Josef. *Pamětní spis besedy Jurik Hranice*. Hranice: Družstvo knihtiskárny Hranice, 1912.
24. VIČAR, Jan. *Akordeon a jeho hudební uplatnění*. Praha: Panton, 1981.
25. VYSLOUŽIL, Jiří a Jiří FUKAČ. *Slovník české hudební kultury*. Praha: Supraphon, 1997.

Internetové zdroje

1. ...a tuhle znáte?: Dechový orchestr ZUŠ Hranice na Moravě [online]. [cit. 2019-08-22]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1109310286-a-tuhle-znate/407234100031001/>.
2. Bedřich Smetana. In: Turistické informační centrum Lipník nad Bečvou [online]. [cit. 2019-08-09]. Dostupné z: <https://info.mesto-lipnik.cz/smetana-bedrich/d-1112>.
3. České noneto: historie [online]. aktualizováno 15.2.2005 [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: <http://www.nonet.cz/historie/>
4. SEDLÁČEK, Marek. Klub moravských skladatelů. In: Český hudební slovník osob a institucí [online]. [cit. 2019-11-06]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=4006.
5. SILNÁ, Ingrid. Občanská beseda Jurik v Hranicích [online]. [cit. 2019-08-13]. Dostupné z: <https://mega.nz/#F!IC5xBQgZ!QWCJCpOxpz-zG7JutmU24g!kG5UzAiD>.

6. ŠEDO VÁ, Iveta. František Brož. In: Český hudební slovník osob a institucí [online]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=3895.
7. ZAPLETAL, Petar. Asociace hudebních umělců a vědců. In: Český hudební slovník osob a institucí [online]. [cit. 2019-11-06]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_print&tmpl=component&id=1003624.

Diplomové práce

1. HAVLOVÁ, Dita. *Vznik a vývoj akordeonového oddělení na kroměřížské konzervatoři*. Olomouc, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci.
2. CHMELOVÁ, Věra. *Česká a slovenská klavírní literatura 2. poloviny 20. století*. Brno, 2009. Disertační práce. Masarykova univerzita
3. KRÁLOVÁ, Aneta. *Proměny měsíčníku Zpravodaj Města Hranic a lázní Teplic n. B. od jeho založení až po zánik*. Olomouc, 2018. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci.
4. RATHOUSKÁ, Eva. *Akordeonové orchestry a ansámby v českém prostředí od 2. poloviny XX. století*. Brno, 2008. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.
5. VOHNOUTOVÁ EL ROUMHAINOVÁ, Suzanne. *Počátky Klubu moravských skladatelů (1919-1928)*. Brno, 2013. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita.

Články z novin a časopisů

1. František Brož (autor neuveden). *Umělec*. 1946, 2(11), s. 163.
2. Koncerty (autor neuveden). *Národní listy*. Praha, 22. dubna 1928, 68(112), s. 4.
3. LANDMANOVÁ, Milada. Jubileum Františka Brože. *Hudební rozhledy*. 1956, 9(7), s. 299.
4. NOVOTNÝ, Ludvík. Vzpomínáme hudebního skladatele Františka Brože. *Zpravodaj města Hranic a lázní Teplice nad Bečvou*. 1972, 14(7), 4-7.

5. SILNÁ, Ingrid. Koncertní zájezd Občanské besedy Jurik v Hranicích do
Cařihradu roku 1928. *Krok: Kulturní Revue Olomouckého Kraje*. 2015, 12(3), s.
54.
6. Symfonický koncert (autor neuveden). *Přehled*. 20. února 1932, s. 4.

Archiválie

1. AHMP, fond Pražská konzervatoř (NAD 1855) - dopis Františka Brože
ředitelství Státní konzervatoře ze dne 23. září 1958.
2. AHMP, fond Pražská konzervatoř (NAD 1855) - dopis Ministerstva školství a
osvěty Františku Brožovi ze dne 25. září 1947.
3. AHMP, fond Pražská konzervatoř (NAD 1855) - dopis Ministerstva školství, věd
a umění Františku Brožovi ze dne 29. listopadu 1949.
4. AHMP, fond Pražská konzervatoř (NAD 1855) - dopis Rektorátu AMU Františku
Brožovi ze dne 25. září 1947.
5. AHMP, fond Pražská konzervatoř (NAD 1855) - dopis ředitelství Státní
konzervatoře hudby Praha Ústřednímu národnímu výboru ze dne 16. července
1953.
6. AHMP, fond Pražská konzervatoř (NAD 1855) - dopis Státní konzervatoře hudby
Praha Františku Brožovi ze dne 3. září 1958.
7. AHMP, fond Pražská konzervatoř (NAD 1855) - dopis Školského odboru rady
Ústředního národního výboru hlavního města Prahy Františku Brožovi ze dne 18.
července 1958.
8. AHMP, fond Pražská konzervatoř (NAD 1855) - katalogový list žáka.
9. AHMP, fond Pražská konzervatoř (NAD 1855) - osobní výkaz.
10. AHMP, fond Pražská konzervatoř (NAD 1855) - služební výkaz.
11. České muzeum hudby – korespondence Františka Brože Bohuslavu Tarabovi,
signatury: G 4550, G 4551, G 4552.
12. České muzeum hudby – posudek (autor neznámý) na *Klavírní trio* (archiv Svazu
československých skladatelů, členská složka skladatelů – neuspořádáno).

13. České muzeum hudby – posudek Jana Kapra na *Suitu pro sólové housle* z 28. července 1957 (archiv Svazu československých skladatelů, členská složka skladatelů – neuspořádáno).
14. České muzeum hudby – posudek Jaroslava Zicha na *Dechový kvintet* z 15. listopadu 1958 (archiv Svazu československých skladatelů, členská složka skladatelů – neuspořádáno).
15. České muzeum hudby – Posudek Jaroslava Zicha na *Klavírní suitu* ze 13. listopadu 1959 (archiv Svazu československých skladatelů, členská složka skladatelů – neuspořádáno).
16. České muzeum hudby – Posudek Jaroslava Zicha na *Tři capriccia pro klavír* z 15. listopadu 1958 (archiv Svazu československých skladatelů, členská složka skladatelů – neuspořádáno).
17. České muzeum hudby – Posudek Josefa Bachtíka z 9. září 1960 na libreto k opeře *Broučci* (archiv Svazu československých skladatelů, členská složka skladatelů – neuspořádáno).
18. České muzeum hudby – posudek Klementa Slavického na píseň s průvodcem orchestru *Skřivánek* ze 7. března 1955 (archiv Svazu československých skladatelů, členská složka skladatelů – neuspořádáno).
19. České muzeum hudby – posudek Miroslava Juchelky na *Chromatické variace* ze 3. března 1956 (archiv Svazu československých skladatelů, členská složka skladatelů – neuspořádáno).
20. České muzeum hudby – posudek Viktora Kalabise na *Smyčcový kvartet č. 2* ze 30. března 1962 (archiv Svazu československých skladatelů, členská složka skladatelů – neuspořádáno).
21. České muzeum hudby – posudek Vladimíra Sommera na *Symfonii* ze 3. března 1958 (archiv Svazu československých skladatelů, členská složka skladatelů – neuspořádáno).

22. České muzeum hudby – posudek Zdeňka Blažka na *Dva smíšené sbory* z 10. dubna 1959 (archiv Svazu československých skladatelů, členská složka skladatelů – neuspořádáno).
23. České muzeum hudby – Smlouva o tvůrčím závazku mezi Františkem Brožem a Českým hudebním fondem v Praze z 19. prosince 1959 (archiv Svazu československých skladatelů, členská složka skladatelů – neuspořádáno).
24. České muzeum hudby – Smlouva o tvůrčím závazku mezi Františkem Brožem a Českým hudebním fondem v Praze z 11. listopadu 1960 (archiv Svazu československých skladatelů, členská složka skladatelů – neuspořádáno).
25. SOkA Přerov, fond Kuratorium městské hudební školy Hranice – 1. výroční zpráva městské hudební školy B. Smetany v Hranicích (rok 1924-1925), inv. č. 10508.
26. SOkA Přerov, fond Kuratorium městské hudební školy Hranice – Zápisní kniha kuratoria městské hudební školy v Hranicích.

Rozhovory

1. Rozhovor s Dagmar Podubeckou ze 17. 5. 2019

Seznam příloh

Příloha č. 1 – fotografie Františka Brože (zdroj: soukromý archiv Dagmar Podubecké)

Příloha č. 2 – vysvědčení Františka Brože za první ročník studia na konzervatoři (zdroj: Archiv hlavního města Prahy, fond Pražská konzervatoř NAD 1855)

Příloha č. 3 – František Brož a jeho malířské dílo (zdroj: soukromý archiv Dagmar Podubecké)

Příloha č. 4 – František Brož s první manželkou Martou na dovolené v Maroku (zdroj: soukromý archiv Dagmar Podubecké)

Příloha č. 5 – Občanská beseda Jurik s malou Dagmar Podubeckou, roz. Brožovou (zdroj: soukromý archiv Dagmar Podubecké)

Příloha č. 6 – První rok existence hranické hudební školy (zdroj: CHUDA, Mojmír, Věra HOLEŠOVSKÁ a Karel HOLEŠOVSKÝ. 70 let Základní umělecké školy v Hranicích. Hranice, 1994)

Příloha č. 7 – Soupis skladeb Františka Brože – tabulka (zdroj: vlastní tvorba)

POUŽITÉ ZKRATKY

AHMP – Archiv hlavního města Prahy

AMU – Akademie múzických umění

KMS – Klub moravských skladatelů

SČS – Svaz československých skladatelů

SNKLHU – Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění

SOkA – Státní okresní archiv

ANOTACE

Jméno autora:	Simona Dudková
Název katedry a fakulty:	Katedra muzikologie Filozofické fakulty UP
Název bakalářské práce:	František Brož
Jméno vedoucího práce:	doc. PhDr. Lenka Křupková, Ph.D.
Počet znaků:	95 708
Počet příloh:	7
Počet titulů použité literatury:	25

Klíčová slova:

František Brož, hudební skladatel, hudební škola, Hranice na Moravě, Jurik, symfonie

Anotace:

Tato práce pojednává o českém skladateli a pedagogovi Františku Brožovi. Jelikož o této významné kulturní osobnosti města Hranice nebylo napsáno žádné ucelené dílo, je cílem práce tuto mezeru vyplnit. Text je rozdělen na tři hlavní části, které se podrobněji zabývají jeho životem, působením v Hranicích na Moravě a jeho kompozičním stylem. Ten je demonstrován analýzou jeho stěžejního díla – *Symfonie*. Jádrem celé práce je její druhá část, ve které je čtenáři přiblížena hudební kultura v Hranicích a Brožův vliv na ni. Tato kapitola nabízí jak nástin historie občanské besedy Jurik, tak objasnění okolností, za kterých byla v tomto městě založena hudební škola, jíž se František Brož stal prvním ředitelem.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

fotografie Františka Brože

(Zdroj: soukromý archiv Dagmar Podubecké)

Příloha č. 2

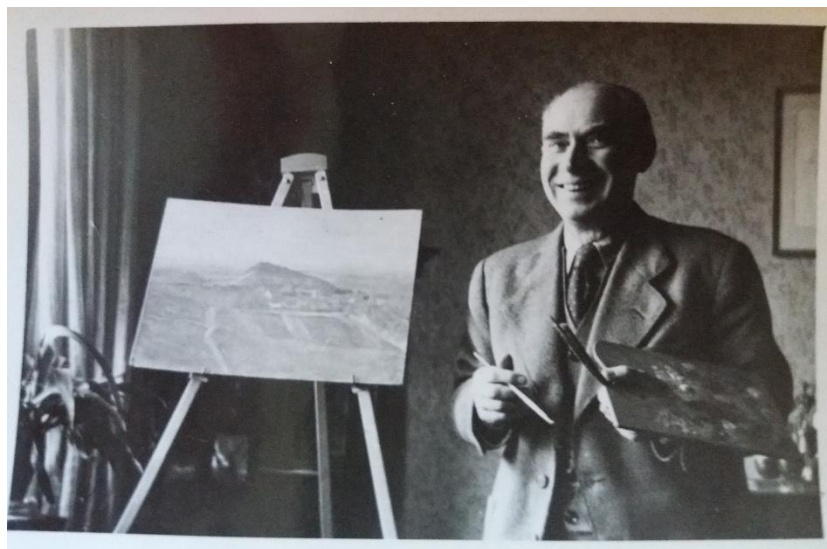
vysvědčení Františka Brože za první ročník studia na konzervatoři

(Zdroj: Archiv hlavního města Prahy, fond Pražská konzervatoř NAD 1855)

Oddělení Abteilung		Roč. Jhrg.		Čís. Nr.		St. rok Schuljahr			
Jutr.		I		12		1911/12			
Zákovo jméno, rodisté, národnost, rodiče Des Schülers Name, Geburtsort, Nationalität, Eltern <i>Brož František 14. 1896 Praha, Čechy, tat. c.</i> <i>Tomáš Brož, jeřmík</i>									
Předměty — Gegenstände		I.	II.	Absolu- torium	Předměty — Gegenstände		I.	II.	Absolu- torium
Nadání — Begabung					Kontrapunkt				
Chování — Verhalten		1	1		Imitace, kanon a fuga Imitation, Kanon und Fuge				
Pílňost — Fleiß		3	3		Nauka o formách a rozbor Musikalische Formenlehre u. Analyse				
Hlavní předmět Hauptgegenstand		3	4		Užitá nauka o formách Angewandte Formenlehre				
Praktické paedagogium Praktisches Paedagogium					Nauka o nástrojích Instrumentenlehre				
Viola					Instrumentace Instrumentation				
Timpani					Hra partitury Partiturspiel				
Tuba					Studie partitury Partiturstudien				
Hra orchestrální Orchesterspiel					Řízení Dirigieren				
Hra komorní hudby Kammermusikspiel					Dějiny hudby Musikgeschichte				
Ensemble dechů Bläser-Ensemble					Český jazyk a literatura		2	1	
Obligátní klavír Obligates Klavier		4	3		Deutsche Sprache und Literatur				
Doprovod klavírní Klavierbegleitung					Francouzská řeč Französische Sprache				
Sborový zpěv Chorgesang		3	2		Italština Italienische Sprache				
Deklamace v české řeči Deklamation in böhm. Sprache					Filos. propaedeutika a všeob. paedagogika Phil. Propaedeutik und allg. Paedagogik				
Deklamace v německé řeči Deklamation in deutscher Sprache									
Mimika, dramatická hra Darstellende Kunst									
Operní cvičení Opernübungen									
Korrepitice Korrepitition					Počet vynechaných neomluvených hodin Zahl der ausgelassenen nichtgerechtfertigten Lehrstunden				
Praktické spojování akordů Praktische Akkordverbindungen					Poznámky. — Anmerkungen.				
Modulace bez přípravy Modulieren aus dem Stegreife					<i>18/11 podruhé nebyl připraven, odstoupil domluva.</i> <i>15/1/1912 nástane prov. do konce 12. zkuš.</i> <i>Def. přijat Def. škola po před.</i>				
Varhanní improvisace Orgelimprovisation									
Hra generalbassu Generalbaßspiel									
Varhanní doprovod Orgelbegleitung									
Nauka o zařízení varhan Orgelstrukturlehre									
Obřadový zpěv Ritualgesang									
Nauka o liturgii Liturgielehre									
Všeobecná nauka hudební Allgemeine Musiklehre		2	1						
Nauka o harmonii Harmonielehre									

Příloha č. 3

František Brož a jeho malířské dílo
(Zdroj: soukromý archiv Dagmar Podubecké)

Příloha č. 4

František Brož s první manželkou Martou na dovolené v Maroku
(Zdroj: soukromý archiv Dagmar Podubecké)

Příloha č. 5

Občanská beseda Jurik s malou Dagmar Podubeckou, roz. Brožovou (uprostřed)
(Zdroj: soukromý archiv Dagmar Podubecké)

Příloha č. 6

První rok existence hranické hudební školy (uprostřed F. Brož)
Zdroj: CHUDA, Mojmír, Věra HOLEŠOVSKÁ a Karel HOLEŠOVSKÝ. 70 let
Základní umělecké školy v Hranicích. Hranice, 1994

Příloha č. 7

Soupis skladeb Františka Brože

(Zdroj: vlastní tvorba)

NÁZEV SKLADBY	ROK VZNIKU
<i>Sonáta pro housle a klavír</i>	1923
<i>ouverture Faëthon</i>	1924
<i>Jarní sbor</i>	1924
<i>Dvě lidové písně</i>	1925
<i>Prostá hudba</i>	1925/1926
<i>kantáta Vigilie</i>	1928
<i>Smyčcový kvartet č. 1</i>	1929
<i>Baletní pantomima Pokušení sv. Antonína</i>	1934
<i>písňový cyklus Boží zahrada</i>	1935
<i>Klavírní suita</i>	1936
<i>Tři capriccia pro klavír</i>	1936
<i>Orchestrální suita</i>	1937
<i>píseň Skřivánek</i>	1939
<i>Klavírní trio</i>	1942
<i>Dechový kvintet</i>	1944
<i>Suita pro sólové housle</i>	1945
<i>Milostné písně</i>	1945
<i>Jarní sonáta pro violu a klavír</i>	1946
<i>Československé lidové písně</i>	1947
<i>Fantazie a fuga pro varhany</i>	1948
<i>Symfonie (Sinfonia)</i>	1953
<i>Preludium a fuga Bohatýrská tryzna</i>	1954
<i>Chromatické variace</i>	1956
<i>Nalady (Dva smíšené sbory)</i>	1956
<i>Sonáta pro violoncello a klavír</i>	1957 (1959)*
<i>Smyčcový kvartet č. 2</i>	1962

*Dle *Československého hudebního slovníku osob a institucí* dílo vzniklo v r. 1957, smlouva s Českým hudebním fondem o tvůrčím závazku je z r. 1959.